

SOLVA

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

RONSE CENTRUM FASE 1

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK LANGS DE WATERMOLENSTRAAT

Pede R., Klinkenborg S. & Cherretté B.

ARCHEOLOGIE - RAPPORT 131

Colofon

Project:

Archeologisch vooronderzoek
Proefsleuvenonderzoek
Ronse Centrum, fase 1: Watermolenstraat (14-RON-CE)
Vergunningsnummer: 2015/239

Bouwheer:

Stad Ronse
Grote Markt 12
9600 Ronse

Opdrachtgever:

Stad Ronse
Grote Markt 12
9600 Ronse

Uitvoerder:

SOLVA
Intergemeentelijk samenwerkingsverband
voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie
Gentssteenweg 1B
9520 Vlierzele (Sint-Lievens-Houtem)

Bart Cherretté (projectarcheoloog - vergunninghouder)
Ruben Pede (projectarcheoloog)
Sigrid Klinkenborg (projectarcheoloog)
Sami Belbachir (technisch assistent)
Wim Vanrolleghem (technisch assistent)

Wetenschappelijke ondersteuning (bodemkundige advisering):

Jari H. Mikkelsen (GATE Archaeology)

Termijn terreinwerk:

22 juni 2015 tot en met 1 juli 2015

Depotnummer:

D/2017/12.857/71

The logo for SOLVA, featuring the word 'SOLVA' in a bold, serif font. The letter 'A' is stylized with a long, horizontal stroke that curves upwards at the end, resembling a sun or a wave.

Afbeelding voorblad: zicht op het projectgebied vanuit het noordwesten met de Sint-Hermeskerk op de achtergrond

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

CHRONOLOGIE

☐ Paleolithicum	☐ Oud	1.000.000/500.000 - 250.000 BP
	☐ Midden	250.000 - 38.000 BP
	☐ Jong	38.000 - 14.000 BP
	☐ Finaal	14.000 - 12.000 BP
☐ Mesolithicum	☐ Vroeg	ca. 9500 - 7700 BC
	☐ Midden	7700 - 7000/6500 BC
	☐ Laat	ca. 7000 - ca. 5000 BC
	☐ Finaal	ca. 5000 - ca. 4000 BC
☐ Neolithicum	☐ Vroeg	5300 - 4800 BC
	☐ Midden	4500 - 3500 BC
	☐ Laat	3500 - 3000 BC
	☐ Finaal	3000 - 2000 BC
☐ Bronstijd	☐ Vroege	2100/2000 - 1800/1750 BC
	☐ Midden A	1800/1750 - 1500 BC
	☐ Midden B	1500 - 1050 BC
	☐ Late	1050 - 800 BC
☐ IJzertijd	☐ Vroege	800 - 475/450 BC
	☐ Late	475/450 - 57 BC
☐ Romeinse Tijd	☐ Vroeg	56 BC - 100 AD
	☐ Midden	101 - 300 AD
	☐ Laat	301 - 400 AD
☒ Middeleeuwen	☐ Vroege / Frankisch	401 - 500 AD
	☐ Vroege / Merovingisch	501 - 750 AD
	☐ Vroege / Karolingisch	751 - 900 AD
	☒ Volle	901 - 1200 AD
	☒ Late	1201 - 1500 AD
☒ Post-middeleeuwen	☒ Nieuwe Tijden	1501 - 1800 AD
	☒ Nieuwste Tijden	1801 - heden

KEYWORDS

Onderwerpen

- Landelijke context
- Stedelijke context

- Commercieel gebouw
- Religieus gebouw
- Openbaar gebouw
- Militair gebouw

- Bewoning
- Woonhuis
- Villa
- Agrarisch gebouw

- Agrarische structuur
- Haard
- Kuil
- Weg
- Waterwinning
- Afwateringsgracht
- Perceelsgracht
- Extractie

- Megalithische structuur

Vondsten

- Voedselproductie
- Keramiekproductie
- Metallurgie
- Artisanaat
- Begraving
- Funeraire structuur

- Lithisch materiaal
- Botmateriaal
- Keramiek
- Staalname
- Bouwmateriaal
- Metaal
- Glas
- Hout
- Kunststof
- Textiel
- Leder
- Natuursteen
- Technisch aardewerk
- Touw

Post-excavation onderzoek

- Gebruikssporenanalyse
- Materiaalstudie
- C14-datering
- Archeomagnetisch
- Dendrochronologisch
- Optisch gestimuleerde luminescentie
- Biochemisch analytisch
- Fysico-chemisch analytisch
- Diatomeeën
- Palynologisch
- Zaden en vruchten
- Hout
- Anthracologisch
- Gewervelde diersoorten
- Insecten en mijten
- Malacologisch
- Bodemkundig
- Fysisch antropologisch
- Geografisch
- Geomorfologisch
- Geologisch
- Conservatie
- Restauratie

INHOUDSTAFEL

Chronologie	3
Keywords	4
Inhoudstafel	5
1. Dankwoord	7
2. Inleiding	8
3. Beschrijving van de vindplaats	9
3.1. Vindplaatsgegevens.....	9
3.2. Topografische, landschappelijke, bodemkundige situering.....	10
4. Archeologische en historische situering	11
5. Onderzoeksopdracht	12
5.1. Vraagstelling.....	12
5.1.1. Overzicht resultaten bureaustudie.....	12
5.1.2. Overzicht vragen.....	12
5.2. Randvoorwaarden.....	13
6. Werkwijze en opgravingsstrategie	14
6.1. Methodologie terreinwerk.....	14
6.2. Methodologie verwerking.....	15
6.3. Motivatie van de selectie van materiaal en staalname.....	16
7. Beschrijving van het archeologisch onderzoek	17
7.1. Inleiding.....	17
7.2. Grachten en greppels.....	17
7.2.1. Proefsleuf 9.....	17
7.2.2. Proefsleuf 10.....	20
7.2.3. Proefsleuf 11.....	23
7.2.4. Proefsleuf 12.....	25
7.2.5. Proefsleuf 13.....	28
7.2.6. Proefsleuf 14.....	29
7.2.7. Proefsleuf 15.....	31
7.2.8. Overzicht van de aangetroffen grachten/greppels.....	32
7.3. Loozebeek.....	34
7.4. Huisbeek.....	46
7.5. Bakstenen constructie.....	48
7.6. Menselijke resten.....	51
8. Assessment en basisanalyse van de vondsten en stalen	54
8.1. Vondsten.....	54
8.2. Stalen.....	54
9. Synthese	56
9.1. Synthese van de opgravingsgegevens.....	56
9.2. Evaluatie.....	59
9.2.1. Bepkeringen van het terreinonderzoek.....	59
9.2.2. Waardering en suggesties.....	60

9.3. Antwoord op de vooropgestelde onderzoeksvragen zoals geformuleerd in de Bijzondere Voorwaarden	61
10. Samenvatting	64
11. Bibliografie.....	65
12. Bijlagen	66
12.1. Handleiding bij het raadplegen van de bijlagen.....	66
12.2. Lijsten.....	67
12.3. Plannen	68

1. DANKWOORD

De aanleg van een parking en een bufferbekken op enkele terreinen langs de Watermolenstraat te Ronse, noopte de archeologische dienst van SOLVA, in opdracht van Stad Ronse, een archeologisch vooronderzoek te verrichten. We wensen hierbij graag alle betrokkenen te bedanken voor de goede samenwerking, in de eerste plaats de verschillende stadsdiensten van Ronse, meer specifiek Danny De Brakeleer, Martine Vanden Hole en Edwin Detramasure. Ook tot de firma Depriester richten we een woordje van dank voor de vlotte afgraving. Voorts danken we ook Nancy Lemay en Stani Vandecatsye (agentschap Onroerend Erfgoed) en Jari H. Mikkelsen (GATE Archaeology) voor de gedachtewisseling op het terrein. Ook Eric Devos (Stad Ronse) en Johny Deconinck mogen hier niet ontbreken, zij brachten nuttige informatie en raadgevingen aan inzake de geschiedenis van Ronse. Tenslotte willen we onze collega's van de archeologische dienst van SOLVA bedanken voor de ondersteuning bij het terreinwerk en de verwerking van de opgravingsgegevens.

2. INLEIDING

Stad Ronse wenst in verschillende fases riolerings- en verfraaiingswerken uit te voeren in de centrumstraten rondom de Sint-Hermeskerk. In het kader van de stedenbouwkundige vergunning voor de herinrichting van het centrum (fase 1 en 2) heeft het agentschap Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek opgelegd.

Gezien het historisch belang van de site en de waarschijnlijke impact van de werken op de ondergrond werd in overleg met de stadsdiensten besloten het archeologisch traject proactief op te starten. Dit gebeurde met het oog op een evaluatie van de archeologische resultaten in een vroeg stadium zodat hiermee tot op zekere hoogte kon rekening gehouden worden bij de verdere uitwerking van de ontwerpplannen. Hierbij staat voornamelijk het *in situ* behoud van de eventuele archeologische sporen voorop.

Een eerste deel van het vooronderzoek betrof een bureaustudie aangaande de herinrichting van fase 1 en 2. Het doel hiervan was om de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische monumenten te evalueren, om de historische bebouwing en waterlopen te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie. Dit kan toelaten de potentiële zones waar archeologische sporen bewaard zijn en waar op termijn onderzoek te verwachten is proactief in kaart te brengen.

De resultaten van deze bureaustudie leidden tot een voorstel van het sleuvenplan dat door alle betrokken partners bij de startvergadering te Ronse op 12/05/2015 goedgekeurd werd. De bureaustudie en het verslag van de startvergadering is in bijlage bij dit document toegevoegd.

De voorwaarden waaraan het archeologisch vooronderzoek voor fase 1, terreinen langs de Watermolenstraat, moet voldoen, zijn door het agentschap Onroerend Erfgoed neergeschreven in de 'Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Ronse, Watermolenstraat, heraanleg centrum fase 1'.

Op 22/06/2015 startte het terreinwerk op de terreinen van fase 1. De resultaten hiervan zijn beschreven in dit rapport. Hieronder volgt eerst een topografische en bodemkundige beschrijving van het gebied, gevolgd door een archeologische en historische situering. Vervolgens komt de vraagstelling en de toegepaste methodologie aan bod. Het rapport bestaat grotendeels uit de beschrijving van alle sporen en vondsten. Een synthese en samenvatting van dit alles wordt nadien besproken, net als de bibliografie. Tenslotte zijn achteraan de bijlagen toegevoegd.

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Vindplaatsgegevens

1. Administratieve gegevens	
Opdrachtgever:	
Uitvoerder:	SOLVA Intergemeentelijk samenwerkingsverband voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie Gentsesteenweg 1B 9520 Vlierzele (Sint-Lievens-Houtem)
Vergunninghouder:	Bart Cherretté
Beheer en plaats opgravingsarchief:	SOLVA, dienst Archeologie Industrielaan 25B 9320 Erembodegem
Beheer en plaats vondsten en stalen:	SOLVA, dienst Archeologie Industrielaan 25B 9320 Erembodegem (voorlopig)
Projectcode:	14-RON-CE
Vindplaatsnaam:	Watermolenstraat
Locatie:	Ronse
Lambertcoördinaat 1:	X: 95613,4685; Y: 160231,6756
Lambertcoördinaat 2:	X: 95619,3254; Y: 160201,3402
Lambertcoördinaat 3:	X: 95661,9927; Y: 160205,4811
Lambertcoördinaat 4:	X: 95697,2935; Y: 160273,6018
Kadaster:	Afdeling 3, sectie E, percelen 917W, 917X, 917T, 918D, 919C2 en openbaar domein
Termijn:	22/06/2015-01/07/2015

2. Onderzoeksopdracht	
Verwijzing naar de bijzondere voorwaarden:	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Ronse, Watermolenstraat, heraanleg centrum fase 1
Omschrijving archeologische verwachtingen:	Zie 5.1.1
Wetenschappelijke vraagstelling:	Zie 5.1.2
Oorzaak voor de ingreep in de bodem:	Aanleg parking en bufferbekken
Eventuele randvoorwaarden:	Zie 5.2

3. Raadpleging van specialisten	
Omschrijving van de inbreng als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname:	/
Omschrijving van de inbreng als zij betrokken worden bij de conservatie:	/
Omschrijving van de algemene wetenschappelijke advisering door externe personen:	Bodemkundige advisering: Jari H. Mikkelsen (GATE)

3.2. Topografische, landschappelijke, bodemkundige situering

Een omstandige topografische, landschappelijke en bodemkundige situering van het projectgebied gebeurde reeds in het kader van de bureaustudie¹.

¹ Pede & Cherretté 2015, 11-13.

4. ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE SITUERING

Een omstandige archeologische en historische situering van het projectgebied gebeurde reeds in het kader van de bureaustudie².

² Pede & Cherretté 2015, 14-31.

5. ONDERZOEKSOPDRACHT

5.1. Vraagstelling

5.1.1. Overzicht resultaten bureaustudie

De terreinen van fase 1 beslaan een oppervlakte van ongeveer 4400m² en bevinden zich tussen de Loozebeek en de Molenbeek. Het geheel wordt heringericht met de aanleg van een parking en een bufferbekken met een overloop. Het gebied valt uiteen in twee delen. Enerzijds is er het geasfalteerde gedeelte (perceel E917x) achter het Familia-complex, langs beide zijden geflankeerd door garageboxen. Hier zijn relatief weinig verstoringen te verwachten. Het tweede gedeelte is een bebost perceel (E918d en E919c²) net ten westen ervan. De Huisbeek (vroegere Sluisbeek) doorkruist dit perceel. Ten westen van de Huisbeek situeert zich vermoedelijk een 19de -eeuws (verdwenen) gebouw. Voor de rest van het terrein zijn weinig verstoringen te verwachten.

Over de historiek van dit gebied is relatief weinig geweten. De zone maakte deel uit van de noordelijke grens van de stad (Molenbeek/Loozebeek) en ligt volledig binnen de grenzen van de Vrijheid (waarschijnlijk gesticht in de 10de eeuw). Dit betekent dat een reële kans op het aantreffen van middeleeuwse sporen bestaat. Recentere (postmiddeleeuwse) iconografische bronnen tonen in de onmiddellijke omgeving een omgrachte site met ten westen een waterpartij en een watermolen ter hoogte van de Watermolenstraat/Kegelkaai. De omgrachte site is mogelijk terug te voeren tot de 10de eeuw en kan de opvolger zijn van een zogenaamde motte. Het is evenwel waarschijnlijk dat deze site zich ten oosten van het terrein bevindt.

Bovendien valt het niet uit te sluiten dat oudere (pre-middeleeuwse) sporen op het terrein aanwezig zijn die niet in de historische bronnen vermeld worden.

5.1.2. Overzicht vragen

In deze studie moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden (cfr. Bijzondere Voorwaarden):

1. Welke bodemopbouw kan tijdens het vooronderzoek vastgesteld worden? Is deze bodemopbouw over het hele terrein gelijkaardig of zijn er lokale verschillen? Welke impact hebben bodemvormende factoren en/of processen gehad op de bewaring van archeologisch erfgoed?
2. Kunnen op basis van vondstmateriaal, oversnijdingen en/of vulling uitspraken gedaan worden over de datering en de onderlinge fasering van de aangetroffen sporen?
3. Kan voor de vindplaats of voor delen van deze vindplaats het principe van behoud *in situ* nagestreefd worden, zo ja aan welke randvoorwaarden dient voldaan te worden?
4. Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven; wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van deze zones?
5. Wat is het kennispotentieel van de archeologische vindplaats met betrekking tot de stadsgeschiedenis- onstaansgeschiedenis van Ronse? Welke site-specifieke vraagstellingen kunnen geformuleerd worden bij een vervolgonderzoek?

6. Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig?
Zo ja, welk type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke vermoedelijke hoeveelheid?

7. Is er sprake van een grondwaterproblematiek en dienen er maatregelen inzake grondwater of stabiliteit genomen te worden bij een eventueel vervolgonderzoek?

5.2. Randvoorwaarden

De bijzondere voorwaarden bevinden zich in bijlage.

6. WERKWIJZE EN OPGRAVINGSSTRATEGIE

6.1. Methodologie terreinwerk

Op de zone tussen de Molenbeek en de Loozebeek wordt de methode van **continue sleuven** gebruikt. Gezien de beperkte mogelijkheden voor de spreiding van de proefsleuven door de aanwezigheid van nog bestaande gebouwen (garageboxen) en te behouden bomen en aanwezige waterlopen, wordt een **onderlinge afstand van minder dan 15m** voorgesteld tussen sommige proefsleuven.

De resultaten van de bureaustudie wijzen erop dat het **pleintje aan de Watermolenstraat/Kegelkaai** en de Molenbeek zwaar verstoord is (nutsleidingen en Aquafin-collector). In combinatie met de beperkte geplande ingreep (heraanleg pleinbedekking) werd bij de startvergadering besloten om op deze locatie geen bijkomend terreinonderzoek uit te voeren.

Aan de hand van de proefsleuven zal de eventuele **archeologische waarde** van de terreinen geëvalueerd worden. Het betreft in deze fase géén opgraving. Afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek kan desgewenst geopteerd worden voor een bijsturing van de inplanting van het bufferbekken, om zo de impact op het archeologisch bodemarchief te reduceren.

Om een zicht te krijgen op de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen zijn binnen het onderzoeksgebied in totaal **zeven proefsleuven** gebeurd. Een graafmachine legde de sleuven machinaal aan en dit onder begeleiding van twee archeologen.

Het gebied valt uiteen in **twee delen**. Enerzijds is er het geasfalteerde gedeelte achter het Familia-complex, langs beide zijden geflankeerd door garageboxen. Hier bevinden zich drie proefsleuven met hoofdzakelijk een noord-zuid oriëntatie, haaks op de tracés van de Molenbeek en de Loozebeek.

Het tweede gedeelte is een bebost perceel net ten westen ervan. De locatie van de proefsleuven was hier voornamelijk bepaald door de aanwezige bomen. Een deel was reeds gerooid bij aanvang van het terreinwerk. Enkele van de bestaande bomen worden geïntegreerd in de ontworpen parking. Gezien de ontwerpplannen in deze fase nog niet definitief zijn, bestond er op het ogenblik van het terreinwerk nog geen zekerheid welke bomen behouden zouden blijven. Daarom was het originele sleuvenplan zoals voorgesteld bij de startvergadering niet aan te houden. Tussen de bestaande bomen werden in de mate van het mogelijke proefsleuven aangelegd. Twee sleuven hadden een noord-zuid oriëntatie, de derde sleuf was eerder oost-west georiënteerd.

Na het afwerken van de proefsleuven is een bijkomende proefput aangelegd ter hoogte van de grens tussen beide percelen, met het oog op de potentiële inplanting van het bufferbekken op deze locatie³. In totaal is in de proefsleuven een oppervlakte van 361,9m² (grondplan A) afgegraven, ongeveer 8,9% van het 4066m² grote projectgebied (zonder het pleintje langs de Watermolenstraat/Kegelkaai).

De sleuven zijn in verschillende niveaus afgegraven. Gezien de aanwezigheid van dikke ophogings-/colluviumpakketten kon omwille van veiligheidsredenen niet overal de moederbodem bereikt worden. Daarom zijn in bepaalde zones in de **proefsleuven profielputten** aangelegd om een beter beeld te krijgen van de bodemopbouw. Elk profiel is gefotografeerd en per laag (indien mogelijk) beschreven. Van alle sleuven en profielen is de precieze locatie topografisch ingemeten. De sporen zijn opgeschaafd (in de mate van het mogelijke) en vervolgens gefotografeerd, beschreven en topografisch ingemeten. Een aantal sporen

³ Deze inplanting van de proefsleuven is afgestemd met het agentschap Onroerend Erfgoed op 29/06/2015.

zijn gecoupeerd met als doel de aard en datering ervan te kunnen bepalen. De coupes zijn eveneens gefotografeerd, ingetekend en beschreven. Alle vondsten kregen een identificatienummer. Bij de verwerking zijn alle spoorbeschrijvingen, plannen, foto's, vondstbeschrijvingen en –behandelingen ingevoerd in de archeologiedatabank van SOLVA⁴.

6.2. Methodologie verwerking

Het gebruik van **gestandaardiseerde fiches** en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage.

De dienst archeologie van SOLVA heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een **databank** geïnitieerd. Haar doel is het kunnen zowel invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten. Deze databank is geen star gegeven, maar een 'ongoing' project, te meer nu ook de stap is gezet naar een volledig digitale registratie op het terrein.

De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het **spoor**. Deze kleinste eenheid valt uiteen in acht types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI' en 'horizontal feature interface' of 'HFI'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de **contexten**. Contexten groeperen één of meerdere sporen. Elke context krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze context behoort. Het is evenwel zo dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de context waartoe ze behoren. Vanuit dit contextniveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die context en waaraan de vondsten, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de contexten onderling.

Het derde niveau in de databank bevat de **structuren**. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere contexten. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste contextnummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (contextniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een context (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (contextniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke context tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeert onder een structuur telkens de

⁴ De archeologiedatabank van SOLVA omvat alle informatie die op terrein ingezameld wordt (spoorfiches, plannen, foto's...) alsook de vondsten. Op basis van deze basisinformatie worden tevens contexten en structuren gecreëerd, alsook diverse bijlagen (rapporten, rapport natuurwetenschappelijk onderzoek...). De databank beheert zodoende alle opgravingsdata ingezameld op projecten die door SOLVA worden uitgevoerd. Ze is te allen tijde te consulteren in de burelen van SOLVA.

tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de contexten die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende contexten die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren.

In het geval dat het een rapportage van een **vooronderzoek** betreft, worden sporen in principe *niet* aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk. Het zijn de spoornummers die verder in deze tekst de leidraad vormen.

Wat de **vondsten en de staalnames** betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie en datering voorziet. Beide gebeuren zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende inventarisnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, context- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden.

De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map '**bijlagen**': BVS, rapport, plannen, overzichtsfoto's, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan...

6.3. Motivatie van de selectie van materiaal en staalname

Tijdens het onderzoek zijn alle aangetroffen vondsten geregistreerd en gerecupereerd. Er werden vervolgens verschillende stalen geselecteerd voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek, ¹⁴C- en morteldateringen.

7. BESCHRIJVING VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

7.1. Inleiding

Van bij de aanvang van het terreinwerk was duidelijk dat de archeologische sporen in het projectgebied zich op verschillende niveaus manifesteerden. Ze doorsneden **ophogings- en/of colluviale pakketten** en/of werden erdoor afgedekt. De aanwezigheid van deze pakketten zorgde ervoor dat de sporen vaak op een vrij diep niveau aan het licht kwamen. Zo werd de moederbodem in de meerderheid van de **proefsleuven** pas op een diepte van 2 tot 3m of meer aangesneden. Omwille van veiligheids- en logistieke redenen was het geen optie om de volledige proefsleuven tot op dit niveau te verdiepen. Daarom is getracht om aan de hand van **profielputten** in de proefsleuven een zicht te krijgen op de archeologische stratigrafie.

Door deze ‘steekproefgewijze’ methode is het beeld dat we hebben van de archeologische sporen slechts fragmentarisch⁵. Hierbij zijn de vaststellingen moeilijk over de verschillende profielputten en proefsleuven heen aan elkaar te koppelen zowel wat het ruimtelijke als het chronologische kader betreft. Dit heeft ook gevolgen voor de verdere uitwerking van de resultaten in dit rapport: het verhindert een strikt chronologisch overzicht van de site.

In de onderstaande tekst bespreken we de sporen derhalve voornamelijk thematisch per proefsleuf/profielput. Indien mogelijk maken we de koppeling met andere profielputten of proefsleuven en wordt ook een chronologische positionering aangereikt, hetzij een relatieve datering hetzij een absolute aan de hand van de aangetroffen vondsten.

Een samenvattende tabel met dieptes van de archeologische lagen en begeleidende tekst is aansluitend aan de beschrijving te vinden (p. 53 en volgende).

7.2. Grachten en greppels

Zoals hierboven reeds vermeld, waren in vrijwel elke sleuf ophogings- en/of colluviale pakketten aanwezig. Aangezien proefsleuven zich niet lenen tot een afgraving van soms meerdere meters diep werd ervoor geopteerd om in de proefsleuven plaatselijk te verdiepen aan de hand van een profielput. Hierbij kwamen op verschillende dieptes vrijwel steeds archeologische uitgravingen tevoorschijn. De meeste hiervan interpreteren we als grachten en greppels, hoewel deze toewijzing omwille van het soms beperkte ruimtelijke inzicht niet steeds met zekerheid te maken was. Deze sporen zullen hieronder per proefsleuf/profielput besproken worden.

7.2.1. Proefsleuf 9⁶

In deze proefsleuf is in eerste instantie afgegraven tot een niveau (grondplan A) waar zich in het noordelijke deel een aflijning (PS9-1) manifesteerde met wat aanvankelijk vermoedelijk als de ongestoorde moederbodem (PS9-5) beschouwd werd (fig. 52). Het was vrij snel duidelijk dat het niet om moederbodem ging maar wel om een antropogeen pakket. Na de eerste registratie werd aan de hand van twee profielputten in de proefsleuf plaatselijk verder verdiept. Om een beter zicht te krijgen op de stratigrafie is besloten om centraal in de sleuf een profielput (profiel 2) aan te leggen (fig. 1, 2, 3 en 52) (profiel 1 komt verderop in de

⁵ Deze problematiek werd aangekaart gedurende een werfvergadering met het agentschap Onroerend Erfgoed op 29/06/2015.

⁶ De nummers 1 t.e.m. 8 zijn voorbehouden voor de proefputten van het vooronderzoek rondom de Kleine Markt (Ronse Centrum fase 2).

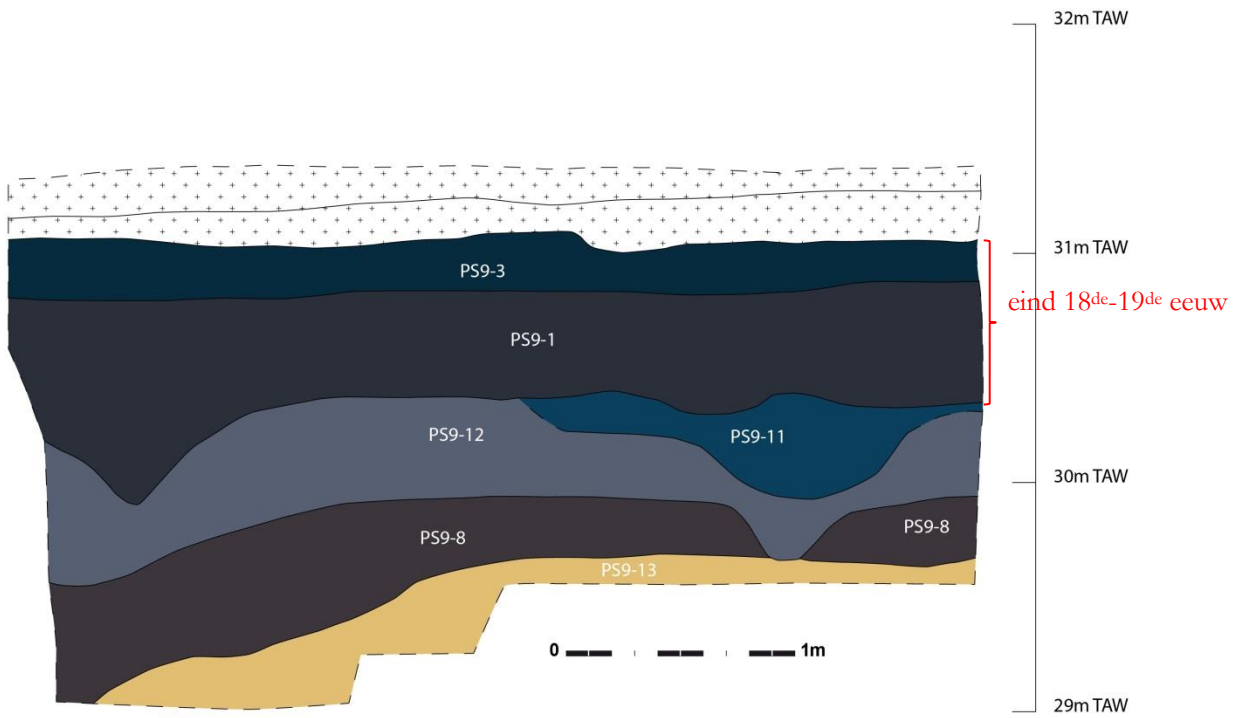
tekst aan bod). Ongeveer 172cm onder het maaiveld kwam de **moederbodem** (PS9-13) aan het licht (fig. 1, 2 en 3). Op verschillende niveaus waren enkele sporen (PS9-8, PS9-11 en PS9-12) aanwezig met een vrij homogene, soms gereduceerde vulling. Één van deze sporen (PS9-8), waarschijnlijk een **gracht**, was uitgegraven in de moederbodem. Deze werd tevens op grondplan B geregistreerd (fig. 53). Hierbij was duidelijk dat het spoor vooral een oost-west oriëntatie heeft maar mogelijk afbuigt in zuidelijke richting. Na het dempen van deze gracht zijn er vermoedelijk in twee fases **greppels** uitgegraven: PS9-12 en PS9-11 (fig. 3). Deze laatste bevatte één scherf in Rijnlants roodbeschilderd aardewerk (fig. 6) en bevindt zich ongeveer 103cm onder het maaiveld. De residuele factor van deze scherf is niet te achterhalen. Dit spoor (PS9-11) is dus onder voorbehoud in de volmiddenleeuwse periode (10de – 12de eeuw) te plaatsen en vormt dus mogelijk een *terminus ante quem* voor de oudere sporen (PS9-8 en PS9-12). De bovenliggende lagen (PS9-1 en PS9-3) lijken puinige, gereduceerde **ophogingslagen** te zijn met een postmiddenleeuwse datering (eind 18de – 19de eeuw). Ze leverden onder meer enkele scherven in Westerwaldsteengoed, verschillende fragmenten in faïence, faïence *fine* en porselein op, waarvan een aantal afkomstig zijn van borden (fig. 4 en 5). Daarnaast kwamen ook een fragment van een kachelpan of kom in witbakkend aardewerk en tevens verschillende scherven rood lokaal gedraaid aardewerk tevoorschijn, waarvan enkele van een lollepot en een kachelpan of kom (fig. 4).

Figuur 1: proefsleuf 9 profiel 2

Figuur 2: proefsleuf 9 profiel 2

Figuur 3: proefsleuf 9 profiel 2

Figuur 4: vondsten uit PS9-1

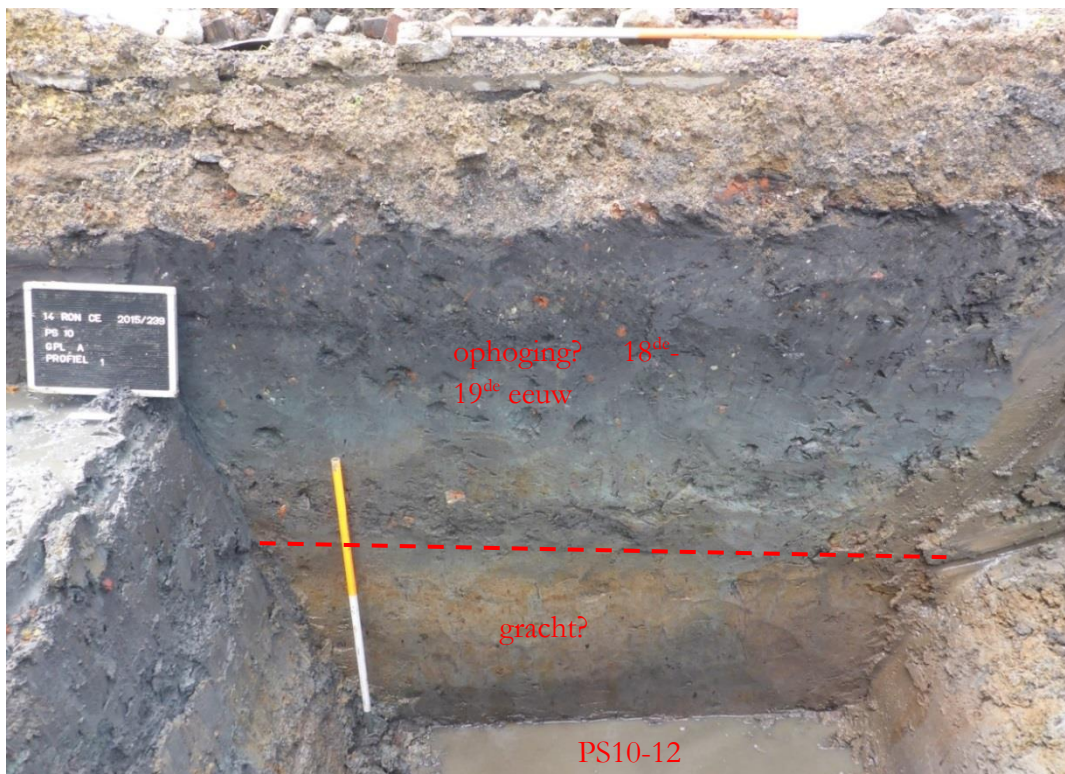
Figuur 5: vondsten uit PS9-3

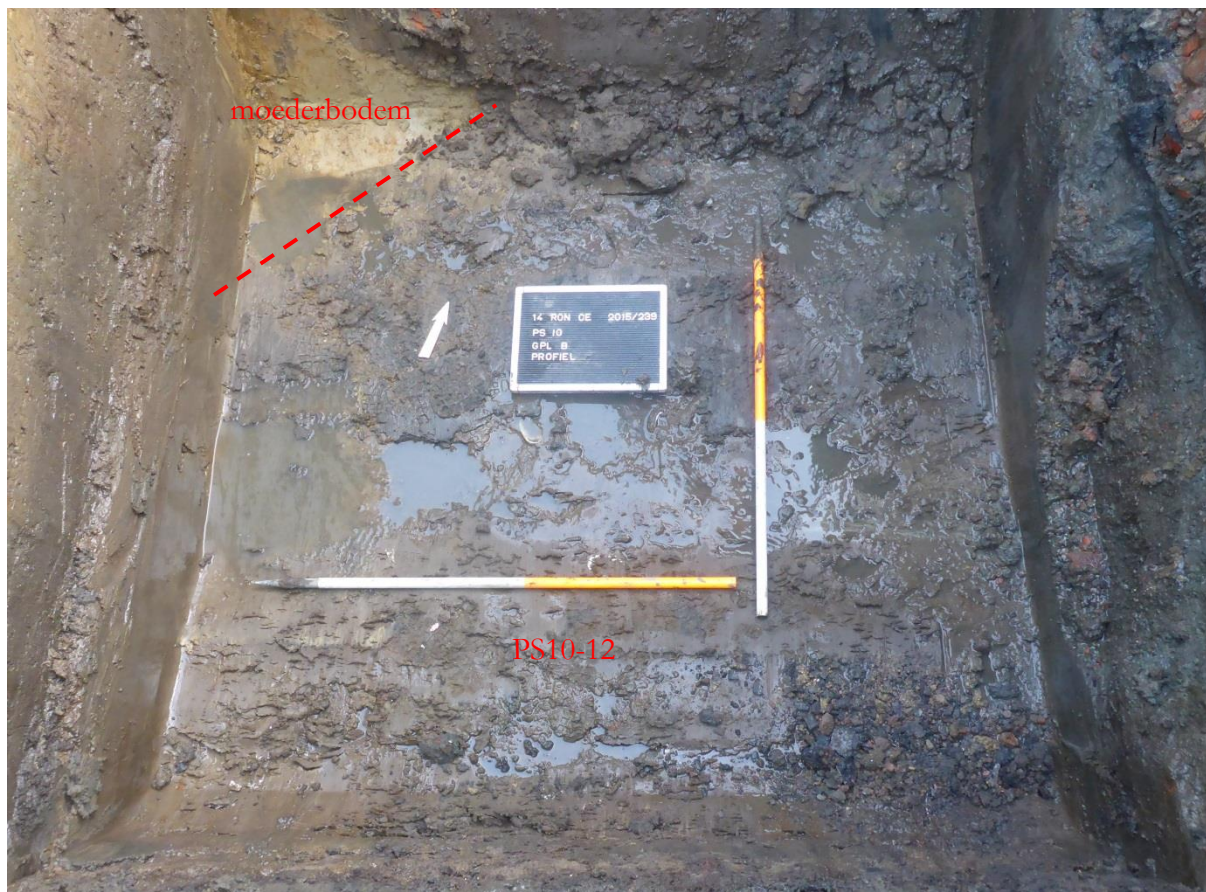
Figuur 6: vondst uit PS9-11

7.2.2. Proefsleuf 10

In deze proefsleuf is in eerste instantie op een gelijkaardig niveau (grondplan A) afgegraven als in proefsleuf 9 (fig. 52). Na de eerste registratie werd aan de hand van twee profielputten in de proefsleuf plaatselijk verder verdiept. In profielput 1 is de **moederbodem** bereikt op ongeveer 215cm onder het maaiveld (fig. 7, 8 en 52). Hierbij kwam op grondplan B een aflijning van een uitgraving, vermoedelijk een **gracht** (PS10-12), tevoorschijn met een noordoost-zuidwest oriëntatie (fig. 8 en 53). Het is onduidelijk welke lagen in het profiel (profiel 1) met zekerheid tot deze uitgraving behoren (fig. 7), mogelijk begint het spoor ongeveer 145cm onder het maaiveld. Een datering is onduidelijk. De puinige, gereduceerde lagen erboven interpreteren we voorlopig als mogelijke **ophogingspakketten**. Enkele (PS10-3, PS10-4 en PS10-5) bevatten archeologisch materiaal dat duidelijk tot de postmiddeleeuwse periode (18de – 19de eeuw) behoort: onder meer scherven in rood lokaal gedraaid aardewerk, Rijnlants steengoed, faience, faience *fine* en porselein (kapucijnergoed) (fig. 9).

Figuur 7: proefsleuf 10 profiel 1

Figuur 8: proefsleuf 10 grondplan B in profielput 1 (vanuit zuiden)

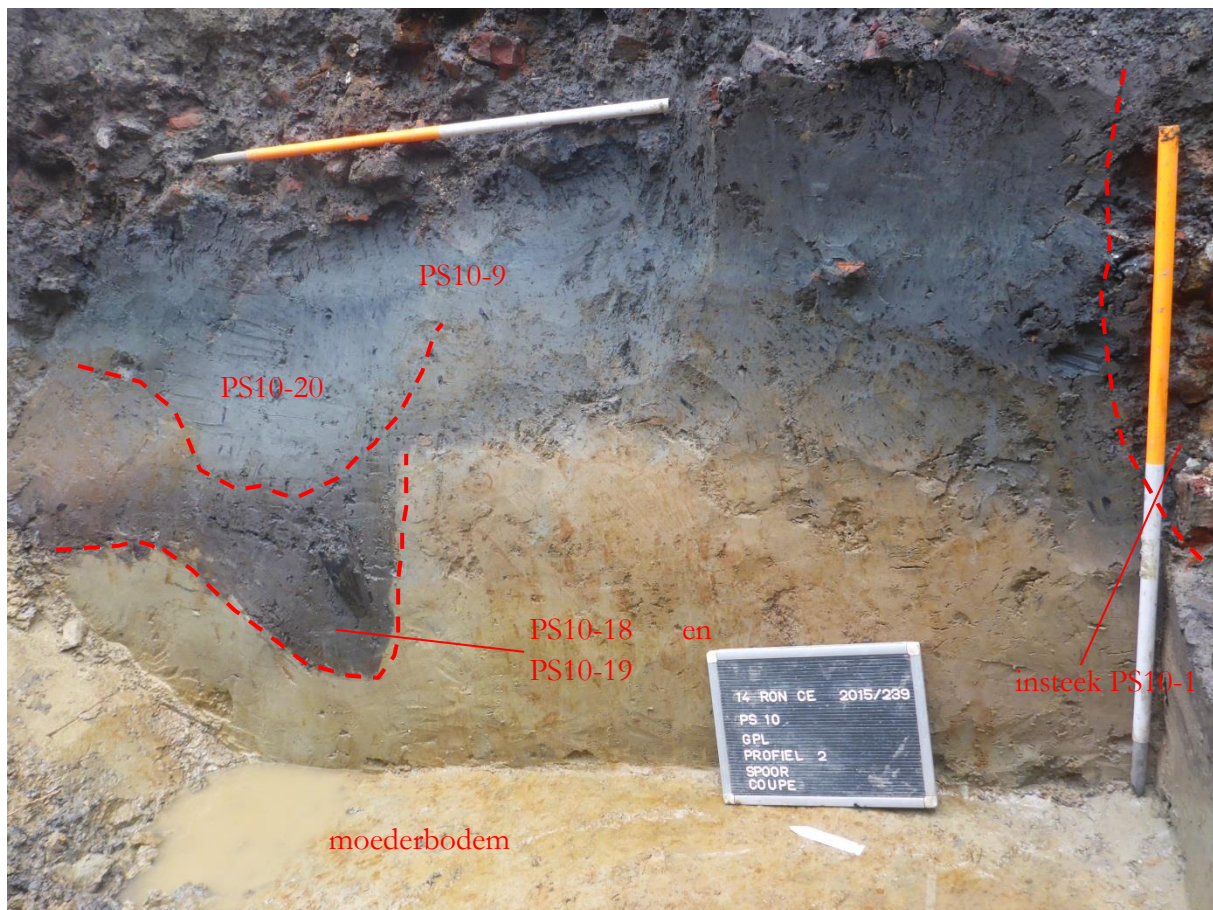
Figuur 9: vondsten uit PS10-5

Helemaal in het zuiden van de proefsleuf, ter hoogte van de bakstenen constructie (PS10-1, cfr. *infra*), is tevens verdiept tot op de moederbodem die zich ongeveer 194cm onder het maaiveld bevond (profiel 2) (fig. 10, 11 en 52). Op het diepste niveau (grondplan C) situeert zich een **greppel** (PS10-15) met een donkerbruine, zeer organische vulling en een (licht gebogen) noordnoordoost-zuidzuidwest oriëntatie (fig. 10 en 54). In deze greppel kwamen een fragment van een Romeins type *tegula* en drie andere stukken bouw materiaal aan het licht (fig. 12). Waarschijnlijk gaat het om twee stuks *tegula* en een fragment van een *imbrex*. Langs de oostelijke zijde was een **paalspoor** (PS10-16) aanwezig waarvan de houten paal *in situ*

bewaard bleek (fig. 10). In het profiel (oostelijke zijde van de profielput) is vermoedelijk een gelijkaardig paalspoor (PS10-18 en PS10-19) aanwezig (fig. 11). Het is aannemelijk dat de greppel en de paalsporen tot eenzelfde fase behoren. In hetzelfde profiel is te zien hoe deze sporen afgedekt worden door **verschillende pakketten**. In één van deze lagen is vermoedelijk een **spoor** (greppel?, PS10-20) te herkennen, het ligt ongeveer 170cm onder het maaiveld. Dit spoor is afgedekt door een laag (PS10-9) die twee fragmenten van een Romeins type *tegula* bevatte waarvan de onderzijde verbrand was. De datering van deze lagen blijft voorlopig onduidelijk, ze worden doorsneden door de insteek van de bakstenen constructie (PS10-1, cfr. *infra*) (fig. 11). De bovenliggende lagen interpreteren we voorlopig als (subrecente) **ophogingslagen** (cfr. profiel 1).

Figuur 10: proefsleuf 10 grondplan C in profielput 2 (vanuit noorden)

Figuur 11: proefsleuf 10 profiel 2

Figuur 12: vondsten uit PS10-15

7.2.3. Proefsleuf 11

In deze proefsleuf werd in eerste instantie op een gelijkaardig niveau (grondplan A) afgegraven als in proefsleuf 9 en 10 (fig. 52). Na de eerste registratie werd aan de hand van twee profielputten in de proefsleuf plaatselijk verder verdiept. De eerste profielput (profiel 1) komt verderop in de tekst ter sprake. De meest zuidelijke profielput (profiel 2) kon omwille van veiligheidsredenen slechts gedeeltelijk geregistreerd worden. De **moederbodem** werd aangesneden op ongeveer 277cm onder het maaiveld (fig. 13). Op dit niveau (grondplan B) lijnde zich een **spoor** (PS11-11, greppel of gracht?) af met een vrij homogene, grijzige lichtbruine vulling en vermoedelijk een oost-west oriëntatie (fig. 13, 14 en 53). Aangezien dit profiel omwille van veiligheidsredenen slechts summier kon bekeken worden, is weinig uitspraak te doen over de

interpretatie van de aanwezige archeologische lagen. Door het gebrek aan vondsten zijn voor de datering weinig argumenten voorhanden.

Figuur 13: proefsleuf 11 profiel 2

Figuur 14: proefsleuf 11 grondplan B in profielput 2 (vanuit westen)

7.2.4. Proefsleuf 12

Proefsleuf 12 bevindt zich op het beboste perceel (E918d en E919c²). Bij het afgraven werd meteen duidelijk dat een **recent ophogingspakket** over de volledige lengte van de sleuf aanwezig was. Deze laag is vermoedelijk in verband te brengen met de sloop van enkele 19de-eeuwse fabrieksgebouwen in de jaren '60/'70 van de 20ste eeuw (mondelijke informatie van enkele omwonenden). Op bepaalde plaatsen had deze laag een dikte van 130-140cm (fig. 15). Het gevolg was dat de proefsleuven op het beboste perceel nog een stuk dieper (ten opzichte van proefsleuf 9-11) waren wat de registratie van de archeologische sporen bijkomend bemoeilijkte. In deze proefsleuf werd in eerste instantie afgegraven tot een niveau (grondplan A) waar zich enkele sporen (PS12-1 en PS12-6) aflijnden, waarvan één met menselijk botmateriaal (PS12-1, cfr. *infra*) (fig. 52). Na de eerste registratie werd aan de hand van twee profielputten in de proefsleuf plaatselijk verder verdiept. De noordelijke profielput (profiel 1) komt verderop in de tekst uitgebreid ter sprake. Op het grondplan B van deze put verscheen echter een **greppel** (PS12-15, ongeveer 258cm onder het maaiveld) met een licht gereduceerde, grijze vulling en een noordnoordwest-zuidzuidoost oriëntatie (fig. 16 en 53).

Deze doorsnede verschillende archeologische lagen die waarschijnlijk te maken hebben met een voorloper van de Loozebeek (cfr. *infra*). Het spoor leverde geen dateerbare vondsten op.

De meest zuidelijke profielput (profiel 2) kon omwille van veiligheidsredenen slechts gedeeltelijk geregistreerd worden (fig. 17 en 52). De **moederbodem** werd aangesneden op ongeveer 373cm onder het maaiveld. Op dit niveau (grondplan B) lijnde zich een **spoor** (PS12-17, greppel of gracht?) af met een grijzige donkerbruine, organische vulling en vermoedelijk een oost-west oriëntatie (fig. 53). Het spoor lijkt een rechte hoek te maken in zuidelijke richting. Aangezien dit profiel omwille van veiligheidsredenen slechts summier bekeken kon worden, is weinig uitspraak te doen over de interpretatie van de aanwezige archeologische lagen. Ook hier waren geen vondsten aanwezig.

Figuur 15: recente ophoging proefsleuf 12

Figuur 16: proefsleuf 12 grondplan B in profielput 1 (vanuit westen)

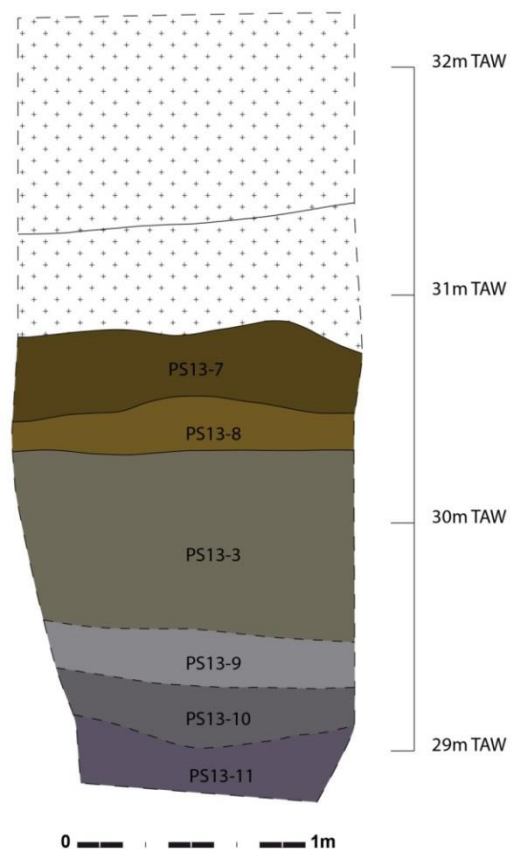
Figuur 17: proefsleuf 12 grondplan B in profielput 2 (vanuit zuiden)

7.2.5. Proefsleuf 13

Proefsleuf 13 bevindt zich eveneens op het beboste perceel (E918d en E919c²). Net als bij proefsleuf 12 is over de volledige lengte het **recente ophogingspakket** aanwezig (fig. 18). In deze proefsleuf werd in eerste instantie op een gelijkaardig niveau (grondplan A) afgegraven als in proefsleuf 12. Hierbij kwamen geen duidelijke sporen aan het licht (fig. 52). Na de eerste registratie werd aan de hand van een profielput (profiel 2) in de proefsleuf plaatselijk verder verdiept tot op een niveau (grondplan B) waarbij zich enkele sporen aflijnden (fig. 18, 19, 20 en 53). Dit niveau situeert zich ongeveer 354cm onder het maaiveld. Vermoedelijk gaat het om **twee greppels of grachten** met een vrij homogene donkergrijze, licht gereduceerde vulling (PS13-4 en PS13-6). Het is niet duidelijk of ze uitgegraven zijn in de moederbodem of in een ophogingslaag (PS13-5) (fig. 20 en 53). Omwille van veiligheidsredenen konden de lagen in het profiel (profiel 1, fig. 18 en 19) niet uitgebreid bekeken worden. PS13-11 vormt de laag waarin beide greppels (PS13-4 en PS13-6) niet van elkaar te onderscheiden zijn. Mogelijk behoren ook PS13-9 en PS13-10 tot de vulling van de greppels, hoewel het ook kan gaan om ophogingslagen. De bovenliggende lagen (PS13-7, PS13-8 en PS13-3) zijn voorlopig te moeilijk te interpreteren, vermoedelijk betreffen het **ophogings- of colluviale lagen**. De enige vondsten kwamen tevoorschijn uit de vermoedelijke ophogingslagen (PS13-1, PS13-2 en PS13-12) die zich in grondplan A of op een hoger niveau in de sleufwand bevonden. Ze zijn aan de postmiddeleeuwse periode (16de – 19de eeuw) toe te wijzen: enkele scherven in rood lokaal gedraaid aardewerk (waarbij mogelijk een fragment van een pan), enkele stukken van pijpjes in witte pijpaaarde en een fragment in majolica.

Figuur 18: proefsleuf 13 profiel 2

Figuur 19: proefsleuf 13 profiel 2

Figuur 20: proefsleuf 13 grondplan B in profielput 2 (vanuit zuiden)

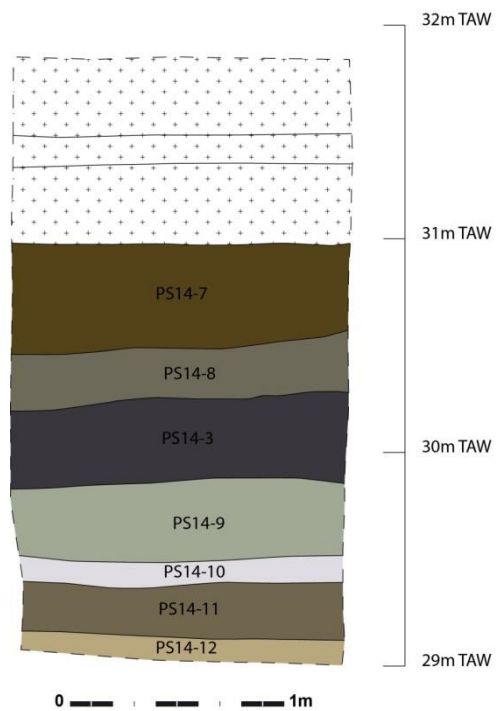
7.2.6. Proefsleuf 14

Ook proefsleuf 14 bevindt zich op het beboste perceel (E918d en E919c²). Net als bij proefsleuf 12 en 13 is over de volledige lengte het **recente ophogingspakket** aanwezig (fig. 21 en 22). In deze proefsleuf werd in eerste instantie afgegraven tot een niveau (grondplan A) waar de eerste archeologische sporen zich aflijnden (fig. 52). Het gaat om een fragmentair bewaarde muur (PS14-5) en een lineair spoor (PS14-1), vermoedelijk de voorloper van de huidige Huisbeek (vroegere Sluisbeek) (cfr. *infra*) (fig. 52). De **muur** had een noordnoordwest-zuidzuidoost oriëntatie en was opgebouwd uit een mengeling van (herbruikte?) blokken kalkzandsteen en brokken baksteen (?x10x5cm). Na de eerste registratie van grondplan A werd aan de hand van een profielput (profiel 1, fig. 21 en 22) in het noordelijk deel van de proefsleuf verder verdiept tot op een niveau (grondplan B) waarbij zich **enkele sporen** aflijnden, op ongeveer 295cm onder het maaiveld (fig. 23 en 53). Het lijkt te gaan om een uitgraving (PS14-13 en PS14-14), mogelijk een greppel of gracht, met een oost-west oriëntatie die een andere uitgraving (PS14-15 = PS14-12), vermoedelijk tevens een greppel of gracht, met een noordwest-zuidoost oriëntatie oversnijdt. Er zijn geen vondsten aanwezig in deze sporen. Het is niet duidelijk of ze uitgegraven zijn in **de moederbodem of een antropogene laag**

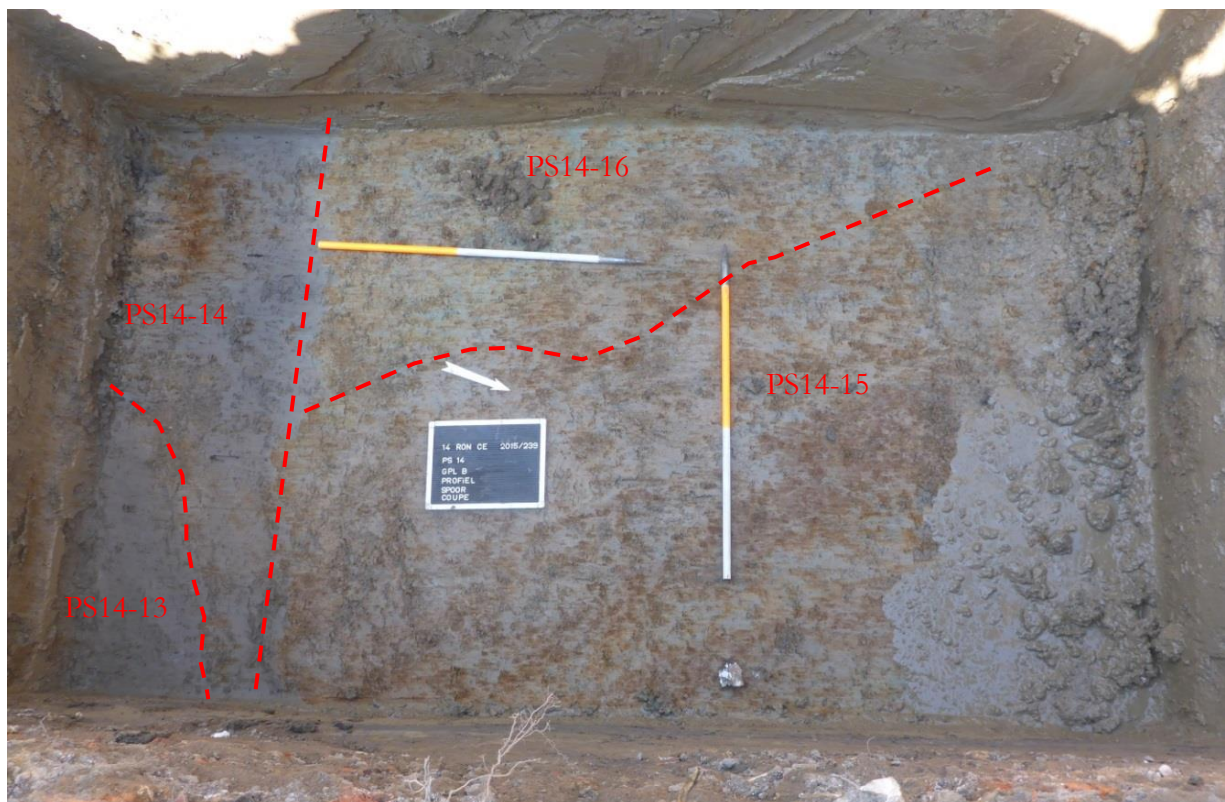
(PS14-16). De interpretatie van de bovenliggende pakketten is onzeker, vermoedelijk gaat het om colluviale of ophogingslagen. Er kwamen enkele vondsten uit de mogelijke **ophogingslagen** tevoorschijn (PS14-1 en PS14-3), ze zijn in de postmiddeleeuwse periode (16de – 19de eeuw) te plaatsen (cfr. *infra*).

Figuur 21: proefsleuf 14 profiel 1

Figuur 22: proefsleuf 14 profiel 1

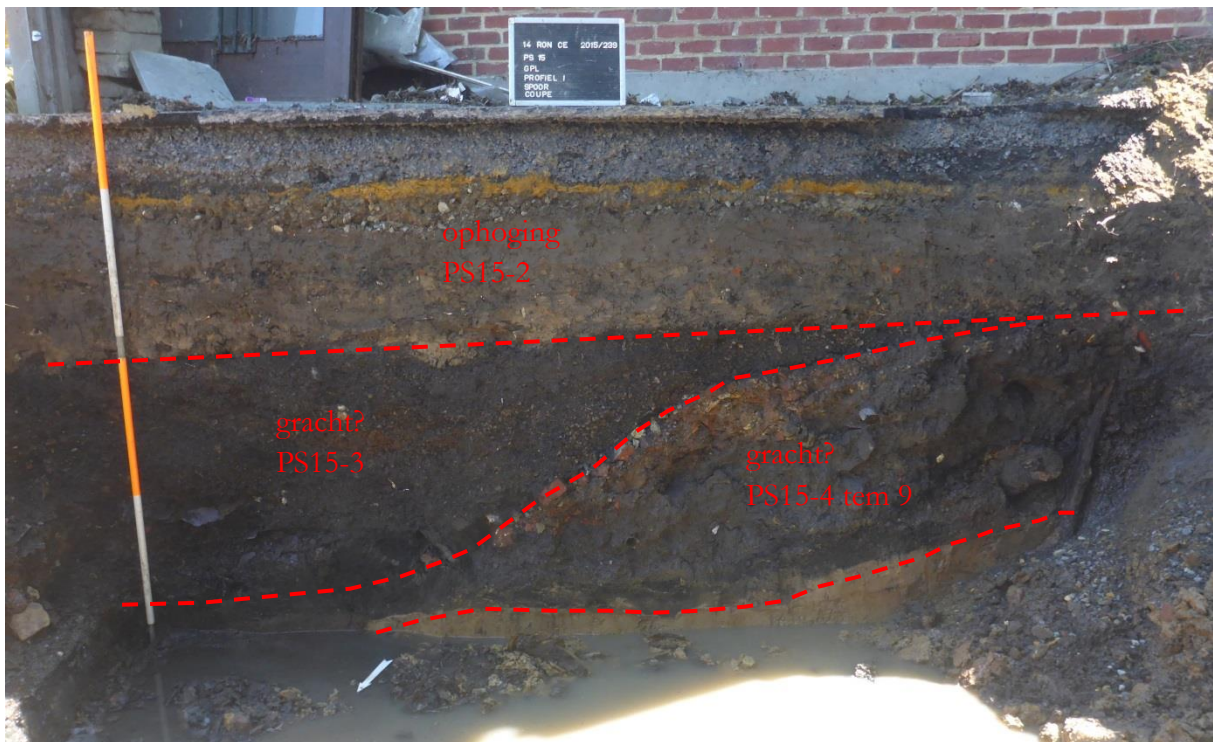

Figuur 23: proefsleuf 14 grondplan B in profielput 1 (vanuit oosten)

7.2.7. Proefsleuf 15

Proefsleuf 15 situeert zich op de grens tussen het beboste (E918d en E919c²) en geasfalteerde (E917x) perceel. Ter hoogte van proefsleuf 15 werd ongeveer 70-80cm onder het maaiveld een tweefasige (of driefasige) uitgraving (PS15-1, PS15-3, PS15-4, PS15-5, PS15-6, PS15-7, PS15-8 en PS15-9) aangetroffen (fig. 24, 25 en 52). Mogelijk gaat het om een **gracht** met een noordnoordwest-zuidzuidoost oriëntatie waarvan de oudste fase beschoeid (PS15-8) was. De vulling en de vondsten wijzen voor het geheel op een recente datering. Onder meer scherven in faience *fine* (waaronder een bord) en in witbakkend aardewerk (waarschijnlijk een deksel) kwamen tevoorschijn (fig. 26), deze vondsten zijn in de 19de – 20ste eeuw te plaatsen. Deze meerfasige uitgraving was afgedekt door een **ophogingslaag** (PS15-2). De zeer natte omstandigheden verhinderden echter een grondig onderzoek van het grondplan en het profiel.

Mogelijk betreft het hier een perceelsgracht tussen het beboste en het geasfalteerde perceel. De grens tussen deze delen is ook duidelijk af te leiden uit het 19de-eeuwse iconografische bronnenmateriaal (Atlas der Buurtwegen, Popp, Vandermaelen, cfr. bureaustudie).

Figuur 24: proefsleuf 15 profiel 1

Figuur 25: proefsleuf 15 grondplan A (vanuit westen)

Figuur 26: vondsten uit PS15-5

7.2.8. Overzicht van de aangetroffen grachten/greppels

Figuur 27 toont een schematische weergave van de aangetroffen sporen zoals ze hierboven besproken zijn. Vermoedelijk gaat het bij de meerderheid om **grachten en greppels**. Uiteraard horen deze sporen niet allemaal samen in eenzelfde periode. Een aantal oversnijdingen en andere stratigrafische relaties tonen aan dat het projectgebied in **verschillende fases** in gebruik was. De (weinige) vondsten uit deze sporen wijzen op een datering in de postmiddeleeuwse (17de – 19de eeuw) en laatmiddeleeuwse periode (13de – 16de eeuw), en in één geval mogelijk zelfs de volmiddeleeuwse periode (10de – 12de eeuw). Verschillende postmiddeleeuwse ophogingslagen dekken de meerderheid van de grachten en greppels af, dit kan dus in een aantal gevallen als *terminus ante quem* gelden. Het is (zijn) enkel de gracht(en) in proefsleuf 15 die duidelijk aan de postmiddeleeuwse periode (16de – 19de eeuw) toe te wijzen is (zijn). De proefsleuven en profielputten geven dus een beeld van een terrein waarbij nagenoeg **geen bewoningssporen** zijn aangetroffen⁷. Elke

⁷ Ook de historische bronnen lijken hierop te wijzen: zo wordt het gebied in het begin van de 17de eeuw beschreven als ‘een onbehuide grond’: zie Devos 2008, 227.

profielput die is aangelegd en waarvan dus de (quasi) volledige archeologische stratigrafie te onderzoeken was, bracht voornamelijk sporen aan het licht die waarschijnlijk aan grachten of greppels te linken zijn⁸. Één ervan kunnen we mogelijk in verband brengen met een **perceleringsgracht** (gracht(en) proefsleuf 15). Gezien de ligging van het terrein tussen de Loozebeek en Molenbeek mogen we voor minstens een aantal van de aangetroffen grachten en greppels een **drainerende functie** veronderstellen. Een deel van het terrein (tussen Molenbeek, Loozebeek en Huisbeek) stond inderdaad bekend als het ‘eiland’ en vormde een overstromingsgebied⁹. Bij uitbreiding mogen we het volledige projectgebied hiertoe rekenen. Zo bracht het archeologisch onderzoek ter hoogte van de kapittelgebouwen ten noorden van de Sint-Hermeskerk aan het licht dat de zone rondom dit religieuze complex aanzienlijk opgehoogd werd bij de oprichting van de romaanse crypte en de bijhorende kerk¹⁰. Dit betekent dus wellicht dat zelfs het verderaf gelegen gebied (ten opzichte van de Molenbeek en het projectgebied) rond de huidige Sint-Hermeskerk binnen het overstromingsgebied van de Molenbeek lag.

Figuur 27: schematisch overzicht van de aangesneden grachten en greppels in het projectgebied

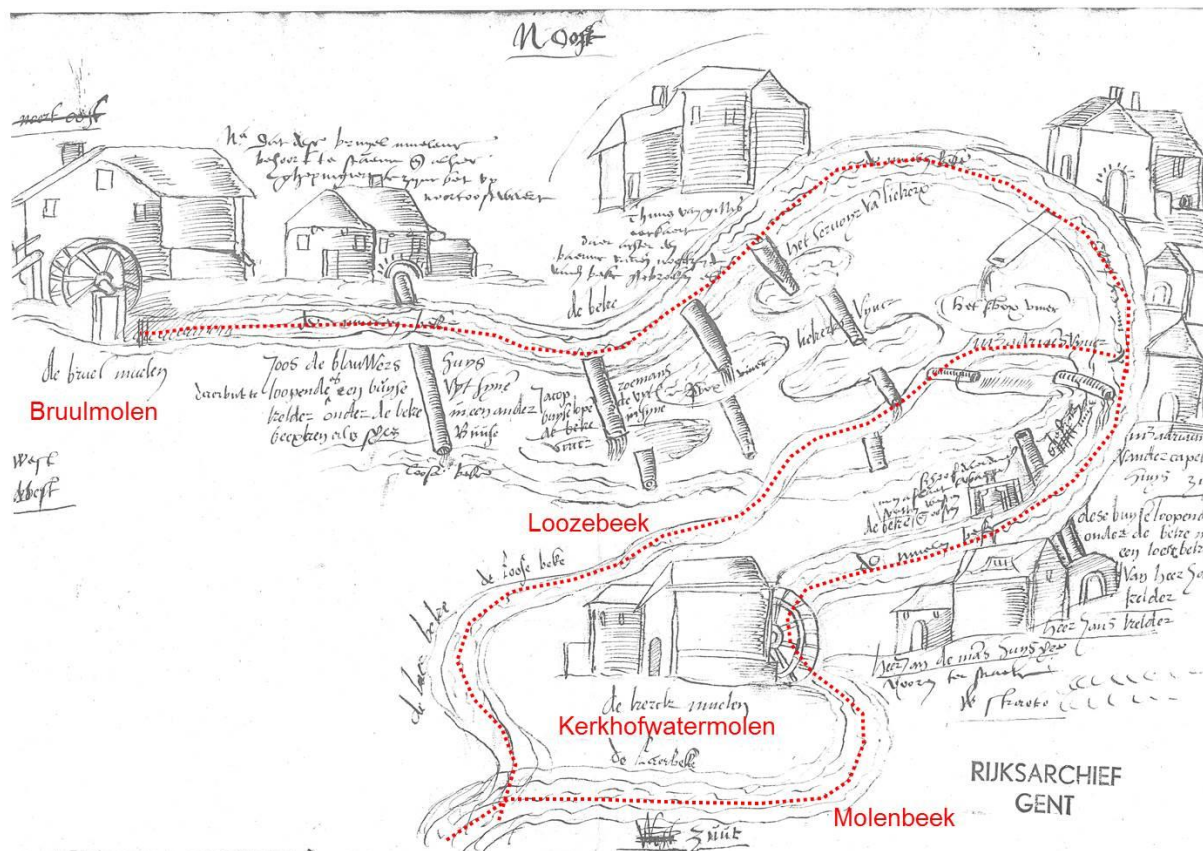
Vermoedelijk moeten we het projectgebied zien in het licht van figuur 28. Het gaat om één van de oudste weergaves van (een deel van) de Vrijheid, het betreft een figuratieve kaart uit de periode 1545-1548, die

⁸ Dit impliceert tevens dat we hoogstwaarschijnlijk slechts een fractie van de sporen hebben aangesneden.

⁹ Devos 2008, 227.

¹⁰ Devos 2008, 208.

dienst deed als een officieel stuk bij een proces omtrent de waterhuishouding van de Molenbeek¹¹. De kaart geeft op een ‘verwongen’ manier het noordelijke gedeelte van de Vrijheid weer waarbij de Bruulmolen, de Loozebeek, de Molenbeek en de Kerkhofwatermolen duidelijk aangegeven zijn. Ter hoogte van beide beken is een uitgebreid systeem van grachten, buizen, overlopen, waterpartijen, enz. aanwezig dat vermoedelijk instond voor een efficiënte **waterhuishouding** in functie van beide molens langs de Molenbeek. Mogelijk moeten we minstens een deel van de aangetroffen grachten en greppels in dit kader interpreteren.

Figuur 28: kaart van de Vrijheid uit 1545-1548 (J. Deconinck, waarvoor dank)

7.3. Loozebeek

Bij het afgraven van het noordelijke gedeelte van proefsleuf 9 en 11 leek het aanvankelijk zo dat de zogenaamde moederbodem zich vrij ondiep bevond (cfr. *supra*). Het werd echter snel duidelijk dat het geen natuurlijke bodem betrof maar wel degelijk antropogene lagen. Tijdens het plaatselijk verdiepen in de profielputten in deze zones kwamen verschillende vondsten tevoorschijn zonder dat een duidelijke stratigrafie in de lagen op te merken was. Daarom werd beslist om in het **noordelijke deel van proefsleuf**

¹¹ Deconinck 1985, 92-93. De bron was toen: R.A.G. KA., n° 1720 (Gent). De kaart kwam later terecht in Ronse en is ingeschreven in de Inventaris van het kerkarchief R.A.R. S.H., n° 658bis.

Hierbij willen we ook een rechtzetting doen: deze kaart werd ook als figuur (figuur 59) gebruikt in de archeologienota ID 4289 in het kader van de tweede fase van de werken in de Vrijheid (Pede R., Poulain M. & Cherretté B. 2017: Ronse – De Vrijheid, herinrichting historische kern, fase II: herinrichting van Sint-Martensstraat, Cypriaan de Rorestraat, Schipstraat, Begijnhofstraat, Kleine Markt, Kaatsspelplein, Priestersstraat en Koning Albertpark. Archeologienota – 2017C318 en 2017F9, SOLVA Archeologierapport 113, Erembodegem). De gebruikte bronverwijzing bij figuur 59 is foutief en moet vervangen worden door bovenstaande.

11 een omvangrijk bodemprofiel (profiel 1) aan te leggen (fig. 29 en 52)¹². Hierbij kwamen onder een aantal ophogingslagen en/of colluviumpakketten twee grote, **elkaar oversnijdende uitgravingen** aan het licht. Het gaat vermoedelijk om voorlopers van de huidige Loozebeek die net ten noorden van het projectgebied stroomt¹³. Zoals reeds eerder gezegd, noopte de diepte van de proefsleuven tot een ‘snelle’ registratie. Omwille van veiligheidsredenen konden (delen van) de profielen niet altijd uitgebreid bekeken worden.

Figuur 29: proefsleuf 11 profiel 1, de huidige Loozebeek bevindt zich rechts van de foto

PS11-22, PS11-23 en PS11-24 vormen de **oudste fase** (fig. 29-32), deze is uitgegraven in de moederbodem. De volledige breedte van de structuur kon niet geregistreerd worden. De bodem van deze oudste fase is vrij ‘vlak’ en ligt ongeveer 234cm onder het maaiveld. Deze gracht is opgevuld met een aantal grijsig gele tot grijze, (licht) gereduceerde lagen die geen vondsten opleverden.

PS11-7, PS11-18, PS11-19, PS11-20, PS11-12, PS11-13, PS11-14, PS11-15, PS11-21 en PS11-26 maken deel uit van een **jongere uitgraving** (fig. 29-32) die de vorige fase oversnijdt. Ook deze gracht was niet te registreren over de volledige breedte. Een extrapolatie aan de hand van het hypothetische midden van de gracht zorgt voor een mogelijke totale breedte van ca. 8m. Er werd verdiept tot een niveau (grondplan B) waar een houten beschoeiing van vlechtwerk (PS11-26) langs de zuidelijke rand van de structuur aan het licht kwam (fig. 31-33 en 53). Gezien deze uitgraving nog dieper ging, werd ervoor gekozen om op grondplan B via grondboringen verder zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw. De grens met de ongestoorde bodem bevindt zich ca. 330cm onder grondplan B, dit betekent ongeveer 570cm onder het huidige maaiveld. De onderste lagen in het bodemprofiel (en vermoedelijk ook in de boorprofielen) bestaan grotendeels uit **fluviatiele afzettingen** (mondelinge mededeling J.H. Mikkelsen, cfr. *infra*). Het gaat hoofdzakelijk om heterogene, gereduceerde, bruinig grijze pakketten die soms gelaagd zijn met grijze, zandige of kleiige lensjes en vrij veel organisch materiaal bevatten. Enkele lagen die tot de fluviatiele afzettingen te rekenen zijn (PS11-12, PS11-13, PS11-14, PS11-18, PS11-19, PS11-20 en PS11-21), brachten scherven in rood en grijs lokaal gedraaid aardewerk aan het licht waaronder vermoedelijk een aantal stukken van een kan of kruik (fig. 34). In PS11-12 was specifiek een bodemfragment van waarschijnlijk een *tazza* of komfoor in geglaazuurd rood lokaal aardewerk aanwezig. Dergelijke vormen komen vooral in de tweede helft

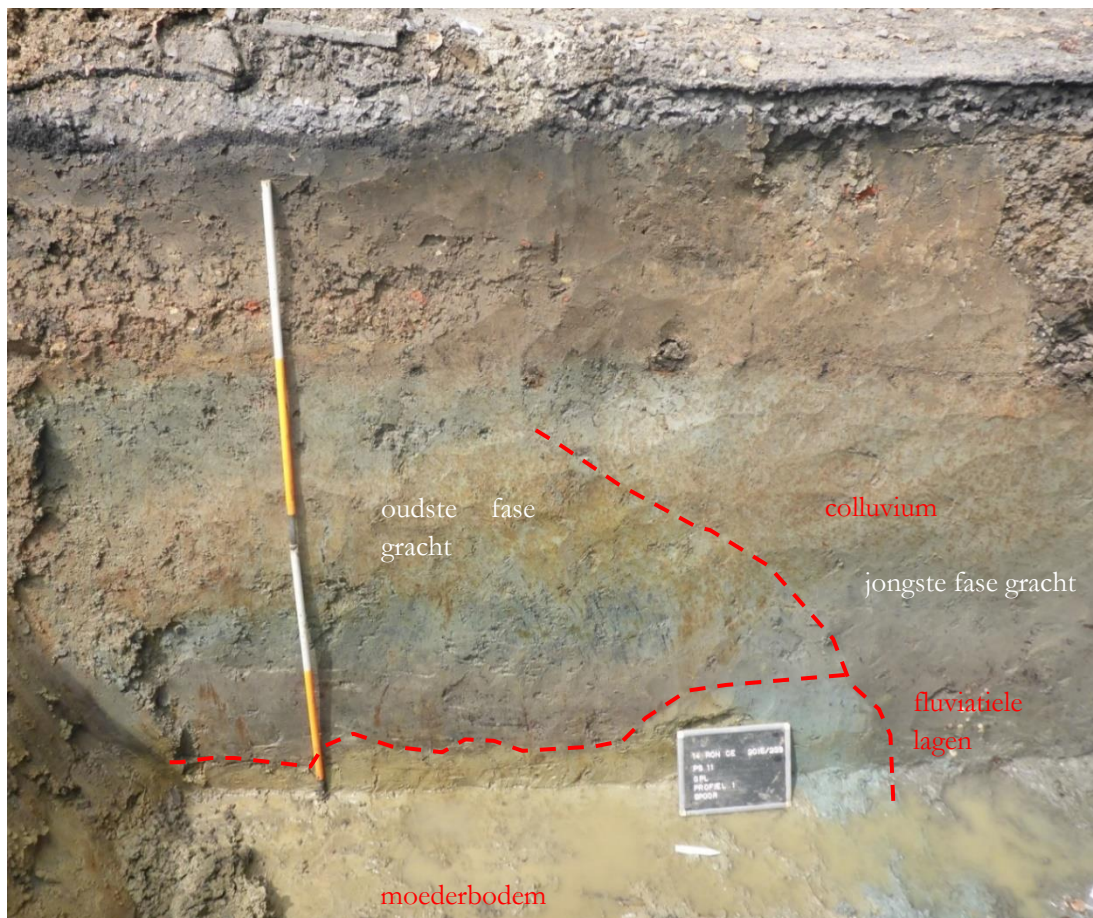
¹² Beide profielen (proefsleuf 11 en 9) zijn samen met bodemkundige J.H. Mikkelsen (GATE Archaeology) bekeken op het terrein.

¹³ In het verdere verloop van de tekst zullen we deze aangetroffen structuren dan ook als uitgravingen/grachten beschrijven. Zie verderop in de tekst ook de naamgeving van de Loozebeek = ‘valse’ beek.

van de 15de en de eerste helft van de 16de eeuw voor¹⁴. PS11-13 bevatte tevens een stuk leder van een schoenzool, net als een (vergraven) Romeinse scherf. PS11-19 leverde een fragment van een Romeins type *tegula* op. Deze fluviaatiele lagen zijn dus in de laatmiddeleeuwse periode te situeren, meer specifiek waarschijnlijk in de 15de tot eerste helft 16de eeuw.

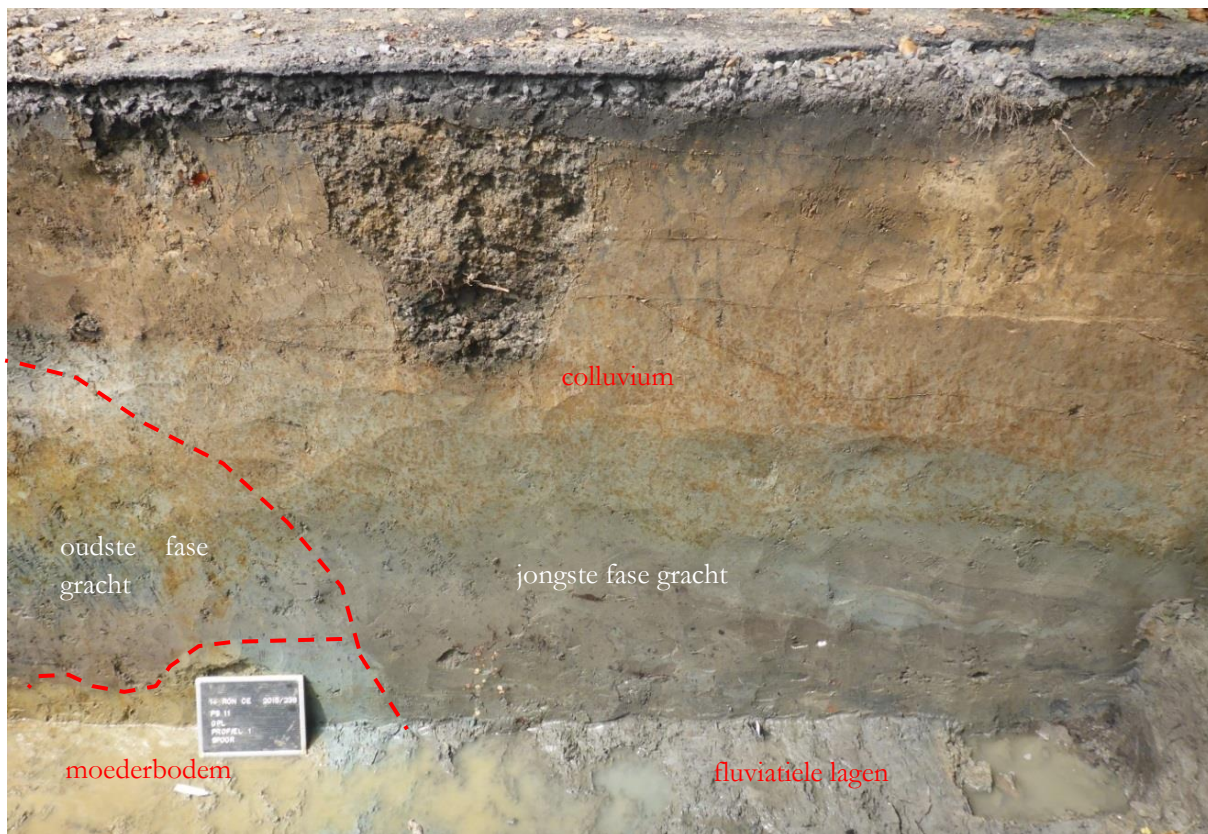
Deze fluviaatiele lagen zijn bedekt door laag PS11-7 (fig. 32), dit (colluviale) pakket bevatte enkele scherven in grijs en rood lokaal gedraaid aardewerk, net als vermoedelijk een Romeins type *tegula*. Deze weinige vondsten doen tevens een algemene laatmiddeleeuwse datering (13de – 16de eeuw) vermoeden. Gezien de datering van de onderliggende lagen is meer specifiek de 15de-16de eeuw voorop te stellen.

Beide uitgravingen (jongste en oudste fase) beginnen ongeveer 120cm onder het huidige maaiveld en worden afgedekt door een aantal lagen die waarschijnlijk ontstaan zijn door ophoging en/of colluvium. Zo zijn PS11-5 en PS11-6 waarschijnlijk als **colluviumpakketten** te beschouwen, komende van hogerop uit het zuiden (mondelinge mededeling J.H. Mikkelsen, cfr. *infra*). PS11-6 bevatte een scherf in rood lokaal gedraaid aardewerk, vermoedelijk postmiddeleeuws (16de – 19de eeuw). De interpretatie van PS11-4 is minder duidelijk, het betreft alleszins een antropogene laag, mogelijk een vulling van een (ondiepe) uitgraving (net als PS11-16?) (fig. 32). PS11-2 is mogelijk een B-horizont. In het profiel zijn weinig aanwijzingen voor ophoging en zijn de afdekkende lagen (boven de grachten) van colluviale oorsprong, hoewel het in dit geval om omvangrijke pakketten colluvium gaat, vooral gezien de relatief beperkte helling die het terrein heeft ten zuiden van de uitgravingen (cfr. *infra*).

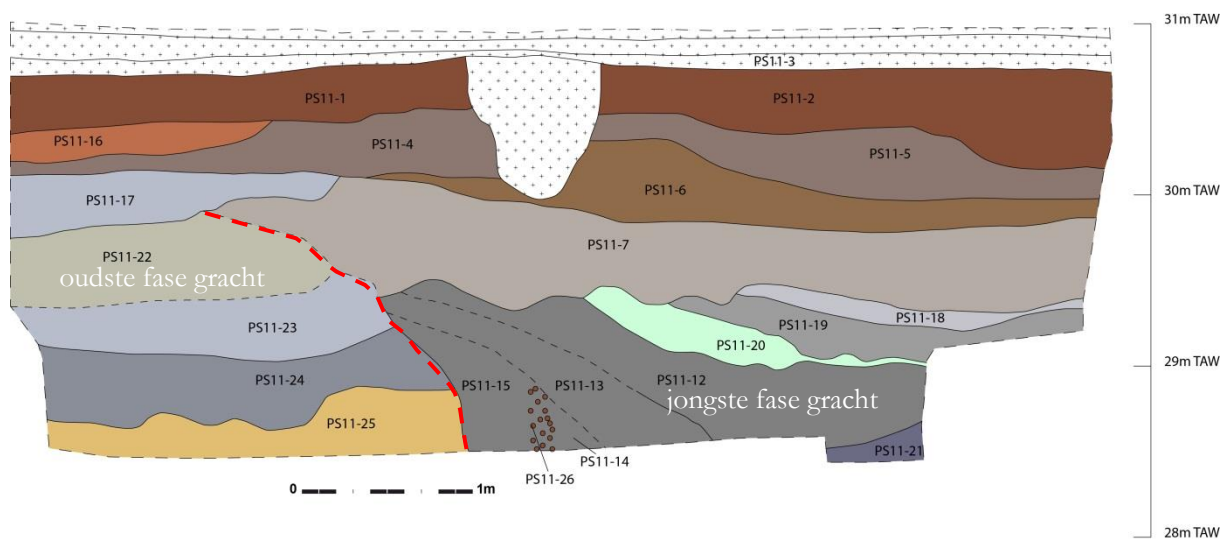

Figuur 30: proefsleuf 11 profiel 1 (oudste fase gracht)

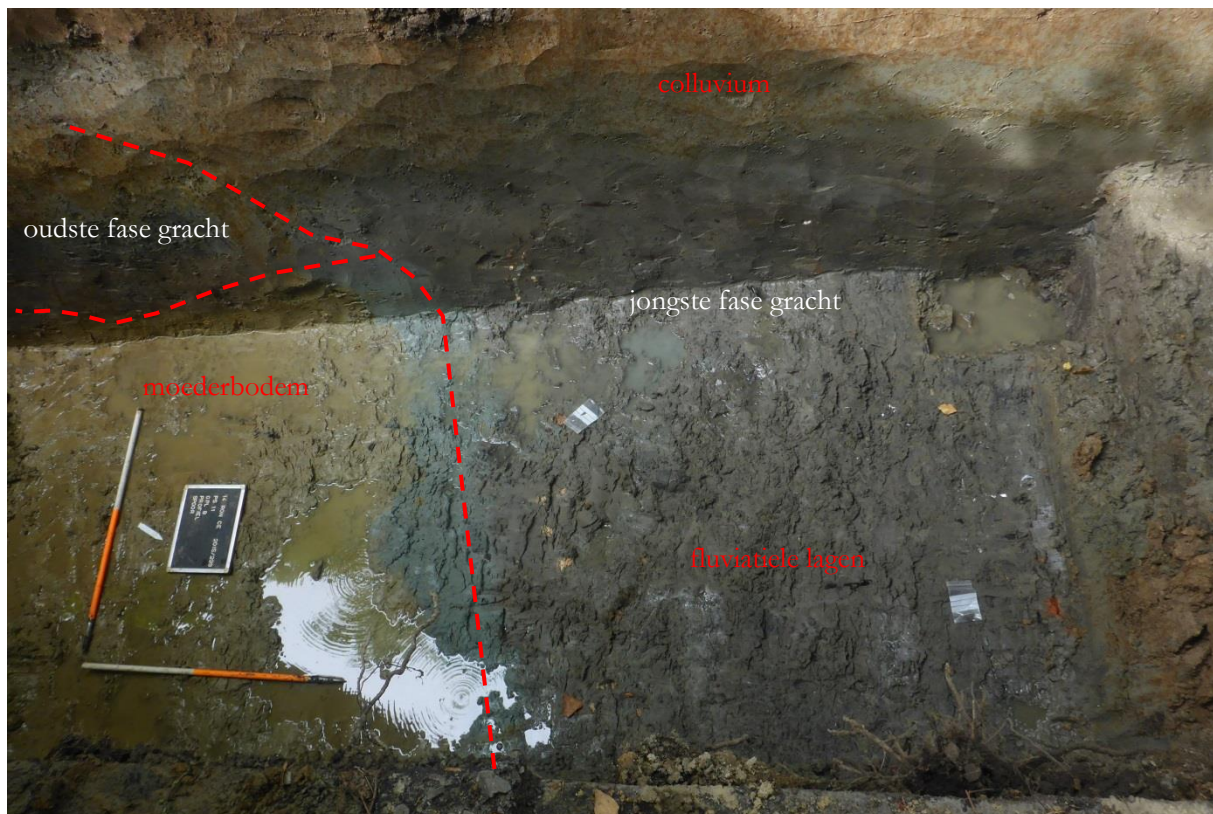
¹⁴ De Grootte 2008, 235-237; Vanholme *et al.* 2010, 255-264.

Figuur 31: proefsleuf 11 profiel 1 (jongste fase gracht)

Figuur 32: proefsleuf 11 profiel 1

Figuur 33: proefsleuf 11 grondplan B in profielput 1 (vanuit oosten)

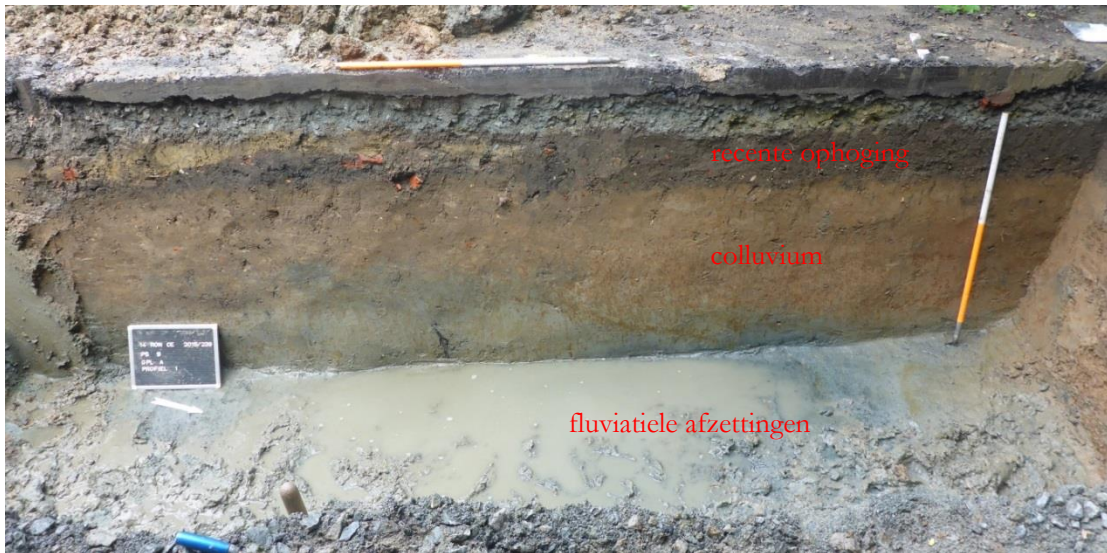

Figuur 34: enkele vondsten uit PS11-13

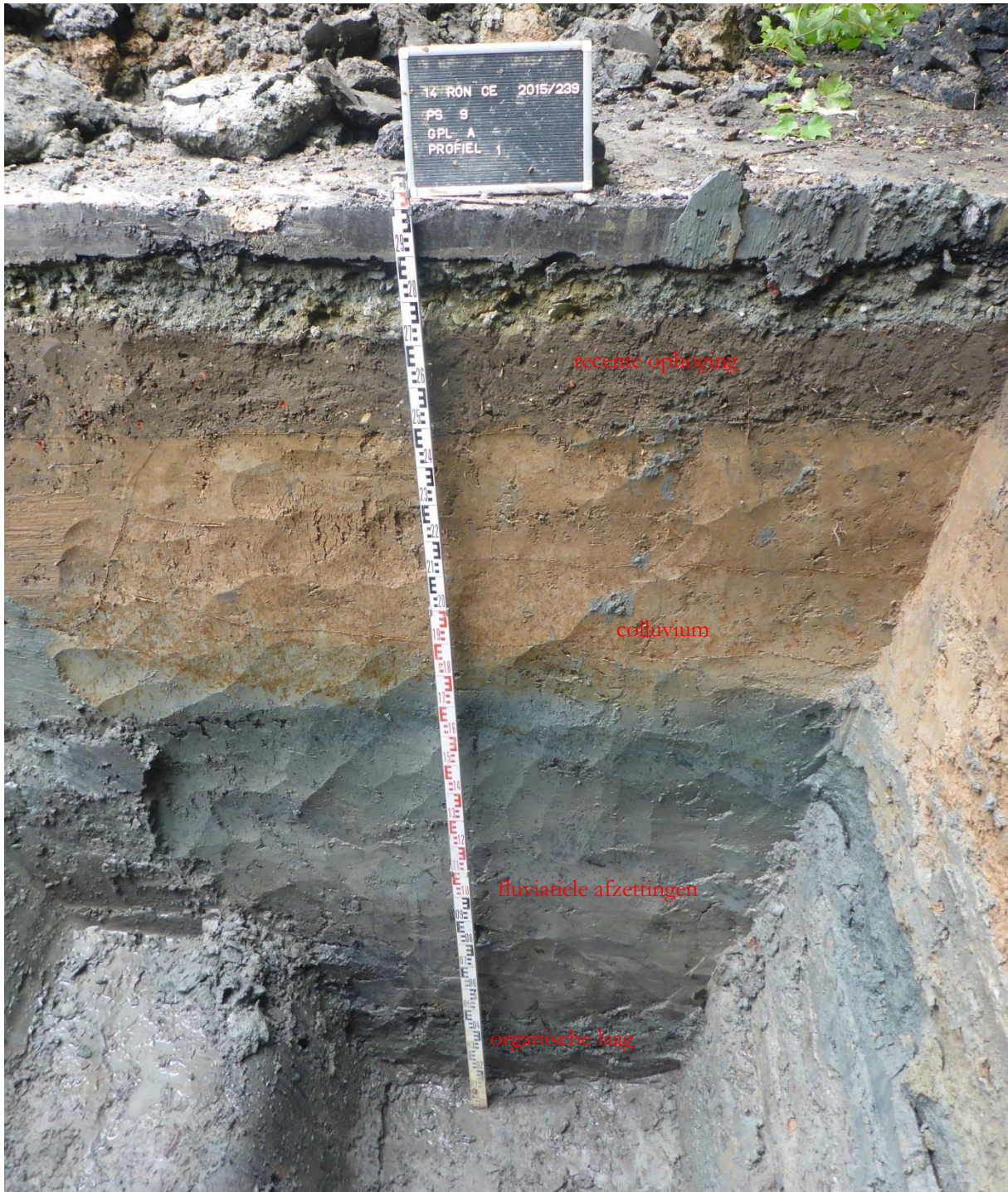
Ook in het **noordelijke deel van proefsleuf 9** is een profielput (profiel 1) aangelegd (fig. 35-37 en 52), die sterke gelijkenissen vertoonde met de vaststellingen in profiel 1 van proefsleuf 11. Omwille van veiligheidsredenen was er slechts een summiere registratie van profiel 1 in proefsleuf 9. Vermoedelijk is in deze profielput enkel de jongste fase van de gracht/uitgraving aangesneden. Ongeveer 300cm onder het maaiveld kwam een laag (PS9-10) aan het licht die vrij veel organisch materiaal bevatte (fig. 36 en 37). Ze vertoonde een zekere stratificatie, mogelijk was er ook enige vegetatie aanwezig tijdens de vorming van deze laag. Het pakket is waarschijnlijk te interpreteren als een beekafzetting (cfr. *infra*) en leverde vier scherven in rood lokaal gedraaid aardewerk op, mogelijk uit de postmiddeleeuwse periode (16de – 19de eeuw). Ook de bovenliggende lagen zijn ontstaan in een waterrijk milieu en zijn als fluviale afzettingen te beschouwen: de lagen zijn soms zeer gereduceerd en bevatten regelmatig veel organisch materiaal (fig. 36 en 37). Ook in dit profiel zijn, behalve PS9-3, weinig of geen aanduidingen van ophoging maar is de gracht boven de

fluviatiele lagen gevuld door colluviale processen. Één van deze lagen (PS9-5) bracht een bodemfragment in grijs lokaal gedraaid aardewerk aan het licht, mogelijk van een gedraaide standring van een kan of kruik (14de eeuw?). Algemeen is de vondst in de laatmiddeleeuwse periode (13de – 16de eeuw) te plaatsen.

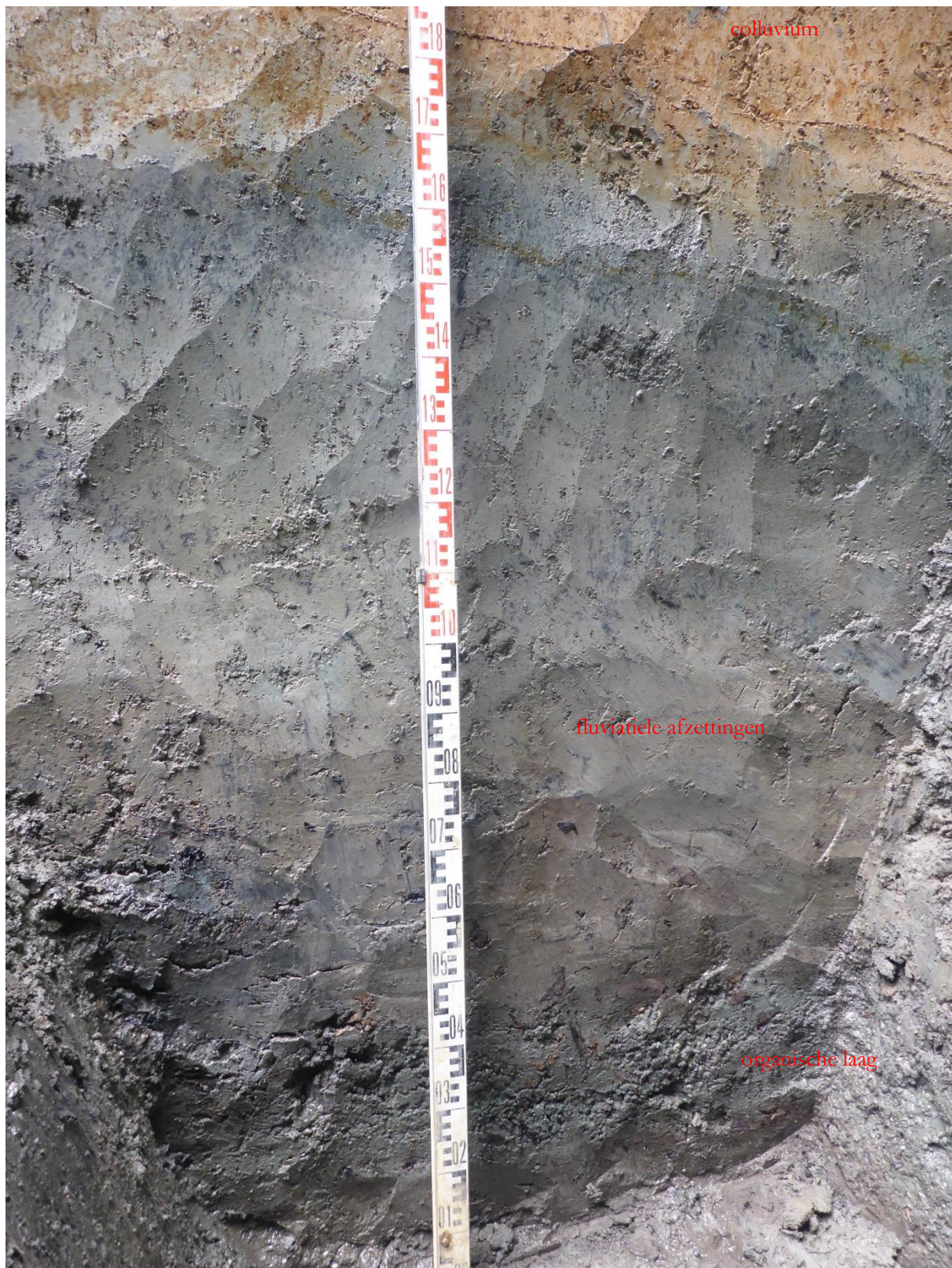
Een onderscheid met het profiel 1 in proefsleuf 11 is dat er minder bodemontwikkeling aanwezig is, wat er mogelijk op wijst dat de zone rond proefsleuf 9 eerder ‘afgetopt’ is (mondelinge mededeling J.H. Mikkelsen). Zo is de overgang tussen de antropogene (ophogings)laag (PS9-3) en de onderliggende horizonten in proefsleuf 9 veel scherper dan in proefsleuf 11.

Figuur 35: proefsleuf 9 profiel 1, de huidige Loozebeek bevindt zich rechts van de foto

Figuur 36: proefsleuf 9 profiel 1

Figuur 37: proefsleuf 9 profiel 1

Ter hoogte van het noordelijk deel van proefsleuf 12 is tevens een profielput (profiel 1) aangelegd met het oog op een bevestiging van de interpretatie van de grachten als voorlopers van Loozebeek (fig. 38 en 52). In dit bodemprofiel zijn opnieuw dezelfde pakketten (cfr. proefsleuf 9 en 11) te herkennen die we interpreteren als colluviale lagen komende vanuit het zuiden (fig. 38). In deze lagen kwam een scherf in (laatmiddeleeuws?) rood lokaal gedraaid aardewerk (PS12-11) en een fragment bouwmaterial, waarschijnlijk

een Romeins type *tegula* (PS12-12) tevoorschijn. Dit fragment is echter te groot om meegespoeld te zijn via het colluvium, het is er wellicht ‘gedeponeerd’ geweest. Vermoedelijk zijn geen fluviatiele afzettingen in het profiel aangesneden, waarschijnlijk is het profiel daarvoor niet diep genoeg aangelegd en bevinden deze lagen zich op een lager niveau.

Figuur 38: proefsleuf 12 profiel 1 met aanduiding van de colluviale richting, de huidige Loozebeek bevindt zich links van de foto

Alle elementen lijken erop te wijzen dat we bij deze grote uitgravingen te maken hebben met de voorloper(s) van de huidige Loozebeek. Hoewel de profielen in proefsleuf 9, 11 en 12 niet allemaal tot op de gewenste diepte konden aangelegd en even grondig konden bekeken worden, zien we toch grote gelijkenissen. Er zijn schijnbaar twee grote uitgravingen aanwezig die als grachten te interpreteren zijn. In proefsleuf 11 werd duidelijk dat de jongere fase beschoeid was en een heruitgraving lijkt van de zuidelijker gelegen oudere fase. Het parallelle verloop van deze ‘grachten’ met de huidige Loozebeek wijst dus eerder in de richting van de voorlopers van deze beek dan een interpretatie als onderdeel van de site met walgracht¹⁵, die bovendien waarschijnlijk ten oosten van het projectgebied gelegen is (*‘de aude mote van den bock’*¹⁶). Ook de stratificatie van de fluviatiele afzettingen duidt op stromend water wat bij een walgracht minder te verwachten is (mondelijke mededeling J.H. Mikkelsen). Deze oudere fases van de Loozebeek schijnen geen natuurlijk ontstaan te hebben maar zijn door een menselijke ingreep tot stand gekomen (uitgraving). Dit vormt een bevestiging van vroegere hypothesen op basis van de naamgeving van de beek (Loozebeek = ‘valse’ beek)¹⁷. De aanwezigheid van deze beek neemt niet weg dat op deze locatie in oorsprong mogelijk een soort van depressie of moeras aanwezig was (mondelijke mededeling J.H. Mikkelsen). Hierbij is het niet uit te sluiten dat men op een bepaald moment het terrein in gebruik wou nemen en deze depressie/trage stroom heeft willen kanaliseren om het gebied te draineren, waarbij dus de Loozebeek is ‘ontstaan’. De subtiele verschillen in de profielopbouw in de verschillende proefsleuven wijzen geenszins op een eventuele afwijkende

¹⁵ Pede & Cherretté 2015, 34.

¹⁶ Devos 2008, 227.

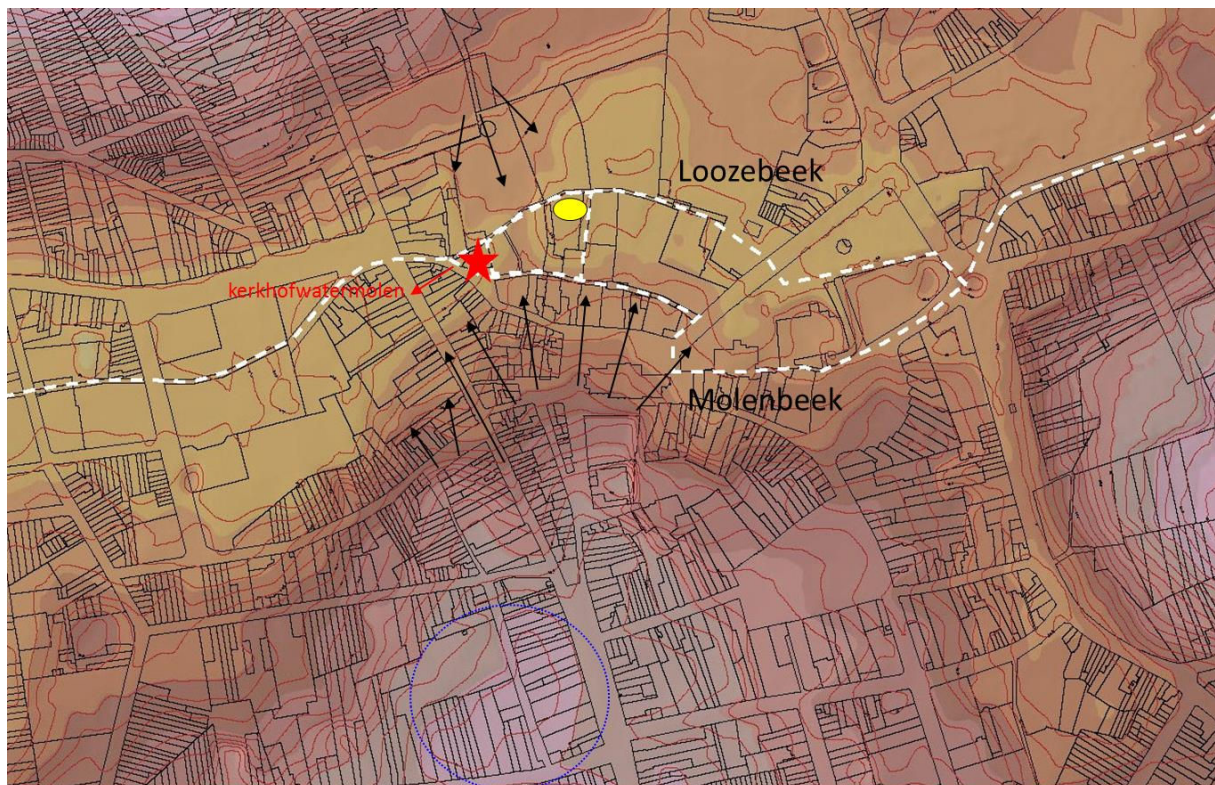
¹⁷ Devos 2008, 228.

interpretatie, gezien het uitzicht van een beekvallei in doorsnede sterk kan variëren, zelfs over een afstand van een aantal meter (mondelijke mededeling J.H. Mikkelsen).

Bodemkundige analyse profielen in proefsleuf 9 en 11 (J.H. Mikkelsen, GATE Archaeology):

De aanwezigheid van enkele grote uitgravingen (grachten) in het noorden van het terrein parallel aan de Loozebeek riep tijdens het terreinwerk vragen op. Gaat het om de restanten van een site met walgracht? Zijn het voorlopers van de Loozebeek? De naamgeving van deze beek ('Looze') suggereert immers een kunstmatig gegraven waterloop (cfr. *supra*). Ook de archeologische vaststellingen wijzen in de richting van de tweede optie. De grachten zijn na de **fluviale afzettingen** gevuld met vrij omvangrijke **colluviale pakketten** komende vanuit het zuiden. Die stemmen echter niet overeen met de lokale topografie die slechts een beperkte helling vertoont van de Molenbeek (zuiden) naar de Loozebeek (noorden) toe.

Het colluviale pakket in sleuf 9 en 11 is tot 60-70cm dik. Om een dergelijke sedimentverplaatsing te kunnen bekomen moet het bodemlandschap enerzijds voldoende reliëf vertonen en anderzijds moet de helling een voldoende lengte hebben opdat het regenwater genoeg erosieve kracht kan opbouwen. Verder moet de vegetatie (tijdelijk) afwezig zijn of tenminste onvoldoende dekkend zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval na het ploegen van een akker of daar waar de vegetatie beschadigd/afwezig is door intensieve betreding. Voorbeelden van extreme colluviale erosie vinden we terug in de holle wegen die kenmerkend zijn voor de leemstreek van België onder andere in de omgeving van Ronse. De beschreven bodemprofielen liggen enkele meters ten zuiden van de Loozebeek en ongeveer 60-65m ten noorden van de Molenbeek (fig. 39). Over dergelijke korte afstanden en door gebrek aan voldoende helling kan het geobserveerde colluviale pakket niet verklaard worden.

Figuur 39: De ligging van het noordelijke deel van sleuf 9 en 11 (gele cirkel) met aanduiding van de voornaamste colluviale transportrichting (zwarte pijlen) in de omgeving van de site. Het hoogste deel van het zuidelijke plateau is met een blauwe cirkel ingetekend. De Molenbeek en de Loozebeek zijn door de witte stippellijnen aangegeven met het projectgebied ertussen.

Er zijn **twee mogelijkheden** om dergelijke colluviale sedimentpakketten te kunnen verklaren:

- De eerste optie is dat er **een heuvel-/wallichaam vlakbij** de geobserveerde profielen lag, bijvoorbeeld een vluchtheuvel, een motte, een dijk of een dergelijke antropogene structuur. Als gevolg van erosie van deze structuur werd de depressie ter hoogte van sleuf 9 en 11 stelselmatig met colluviaal materiaal opgevuld.
- Een tweede optie is dat de **helling van waar het colluvium kon eroderen** en sedimenteren origineel langer was dan wat vandaag tussen de twee beken het geval is. Als wij de gedetailleerde topografische kaart voor de site bekijken dan zien wij dat de Loozebeek ongeveer loopt waar het landschap het laagst ligt en dat de Molenbeek is gelegen aan de voet van een langere helling waarvan het hoogste deel is gelegen tussen de Fostierlaan en de Abeelstraat op ongeveer 550 m van de profielen (fig. 39). Als we uitgaan van het kunstmatige aspect van de Molenbeek en deze beek dus wegdenken dan is er ten zuiden van het projectgebied meer dan voldoende helling om grootschalige colluviale sedimentpakketten afgezet te krijgen, als dan ook blijkt dat dit zuidelijk hoger liggend gebied verstedelijkt was en er geen of weinig beschermende vegetatie groeide. Er zijn dus topografische aanwijzingen dat het verloop van de Molenbeek antropogeen bepaald is (niet op het laagste punt in het landschap en 'hoekig' tracé) en dat er erosie-sedimentatie is gebeurd vanaf het hogerliggend plateau ten zuiden van de beekvallei. Indien deze tweede hypothese correct is, betekent dit dat we te maken hebben met volgende chronologie:
 1. De eerste gracht (oudere fase) werd gegraven (proefsleuf 9 en 11) en opgevuld met fluviatiel sediment;
 2. De tweede gracht (jongere fase) werd gegraven (proefsleuf 9 en 11) en opgevuld met fluviatiel sediment;
 3. Beide grachten werden bedekt met colluvium afkomstig van de zuidelijke richting, het is mogelijk dat er al tijdens het gebruik van de grachten colluvium werd afgezet op de site;
 4. De huidige Loozebeek werd gegraven;
 5. Tegelijk of misschien later werd de Molenbeek gegraven, vervolgens was er ter hoogte van sleuf 9 en 11 colluviale afzetting niet langer mogelijk.

Een colluviale input vanaf de noordelijke kant is landschappelijk ook mogelijk (fig. 39). Er is hier meer dan voldoende helling, maar de colluviale horizonten in de bestudeerde bodemprofielen liggen hoger in zuidelijke richting en zakken naar beneden in de noordelijke richting. Dit is een zeer sterke indicatie dat het sediment wel degelijk van de zuidelijke helling afkomstig is.

Synthese archeologisch-historische en bodemkundige analyse:

Hoewel geen van beide mogelijke verklaringen (erosie van nabijgelegen antropogene heuvel versus colluvium ouder dan de Molenbeek) kunnen bewezen worden zonder een verdere detailstudie van de bodemopbouw en dit in een ruimere omgeving rond het projectgebied, wat uiteraard gezien de stedelijke context bijzonder moeilijk is, is het wel een feit dat de tweede optie vanuit historisch-archeologisch standpunt vrijwel onmogelijk is.

De Kerkhofmolen (ter hoogte van de huidige Kegelkaai, fig. 39) die op de Molenbeek staat/ stond (fig. 28), bestaat al minstens sinds 1315 (eerste vermelding)¹⁸, dit impliceert uiteraard hetzelfde voor de Molenbeek zelf. Dit maakt bovenstaande optie 2 (cfr. *supra* in de grachten ouder dan de Molenbeek) *de facto* onmogelijk. De colluviale lagen in de jongste fase van de gracht dateren ten vroegste uit de 15de eeuw, gezien de datering van de onderliggende fluviatische lagen (15de eeuw). De Molenbeek en ook de Kerkhofmolen zijn minstens sinds het begin van de 14de eeuw aanwezig en operationeel. De aanwezigheid van de Molenbeek laat dus geen colluviale processen toe van de zuidelijk gelegen helling in de richting van de Loozebeek. De natuurlijke

¹⁸ Devos 2008, 218.

helling tussen de Molenbeek en de Loozebeek is bovendien vrij gering, deze elementen tonen aan dat het colluvium in de grachten dus niet van de natuurlijke helling ten zuiden van de Loozebeek afkomstig kan zijn (zie bodemkundige analyse, cfr. *supra*). Een verklaring voor het ‘kunstmatige’ aspect (hoekige tracé) van de Molenbeek en het gegeven dat deze waterloop ogenschijnlijk niet op het laagste punt van de omgeving stroomt, is bovendien wellicht ook in deze richting te zoeken. De aanwezigheid van watermolens (Kerkhofmolen en Bruulmolen, fig. 28) op de loop van de Molenbeek doet vermoeden dat de beek in de loop der tijd hoogstwaarschijnlijk is aangepast in functie hiervan. Zo is in het begin van de 16de eeuw sprake dat na een brand de Kerkhofmolen hoger is heropgebouwd en dat ook de dijk versterkt werd¹⁹. Dit suggereert dat het peil van de Molenbeek inderdaad kunstmatig is opgestuwd om meer debiet te krijgen. Dit zou enigszins kunnen verklaren waarom het niveau van de huidige Molenbeek hoger ligt dan de Loozebeek.

Aangezien optie 2 niet van toepassing is, komt optie 1 (aanwezigheid kunstmatig heuvellichaam ter hoogte van de grachten) opnieuw in het vizier. Bij de oudste beschrijving van de Vrijheid uit 1315 wordt vermeld dat de Molenbeek doorheen (*parmy*) de Vrijheid loopt en geen grens als dusdanig vormt²⁰. De situatie is anders voor de **Loozebeek**. Zoals gezegd, wordt – omwille van de naamgeving – de Loozebeek beschouwd als een ‘valse’, gegraven waterloop. Deze valt uiteen in een oostelijk en westelijk deel, langs weerszijden van de huidige Sint-Pietersnieuwstraat. Er wordt vermoed dat de Loozebeek, meer specifiek het westelijke deel, een **begrenzende gracht** is aan de noordelijke zijde van de Vrijheid²¹. Het gaat bovendien om een watervoerende gracht aangezien deze verbonden was met de Molenbeek. Deze situatie lijkt goed overeen te stemmen met de archeologische gegevens. Beide archeologische structuren net ten zuiden van de huidige Loozebeek zijn antropogeen uitgegraven (grachten) waarvan de jongste fase zelfs een beschoeiing in vlechtwerk had. Bovendien zijn deze grachten in eerste instantie gevuld met ‘fluviale’ lagen en afzettingen, die het bewijs vormen van stromend water. Als deze gegevens samengelegd worden, is het aannemelijk dat bij het graven van de (voorlopers van de) Loozebeek de vrijgekomen aarde aan de binnenzijde werd opgeworpen en als dusdanig een **dijk- of wallichaam** (met een militaire functie?) ging vormen, die dan mettertijd in onbruik geraakte of opgegeven werd, erodeerde en terecht kwam in de grachten (voorlopers Loozebeek). Dit zou de aanwezigheid van de colluviale pakketten in de grachten kunnen verklaren.

Echter, de bewijzen voor **stadsomwallingen in Ronse** zijn schaars. Ronse heeft zich, in tegenstelling tot veel andere steden in de regio, vermoedelijk niet ontwikkeld binnen middeleeuwse omwallingen maar altijd een eerder open karakter behouden. Bij de vroegste beschrijving van de grenzen van de Vrijheid van 1315 maakt men enkel gewag van grachten (*fosses*) en hagen (*hayes*), maar niet van wallen of dijken edm.²². Toch blijkt de stad in een aantal fases van haar geschiedenis over een omwalling te beschikken. Duidelijke aanwijzingen van stadsversterkingen (inclusief een wal) zijn er ter hoogte van de zuidelijke zijde van de stad. De huidige straat Oude Vesten verwijst hiernaar, een eerste vermelding ervan situeert zich in 1431²³. Deze bestond vermoedelijk uit een gracht met aan de binnenzijde een opgeworpen wal. In de periode 1477-1479 is er sprake van grachten en wallen, aangelegd door de Gentenaars *par tout le circuit*, gericht tegen de oprukkende Franse troepen²⁴. In de loop van de 16de eeuw verslechterde de situatie van Ronse en was er opnieuw sprake van oorlogsdreiging en tal van troepenbewegingen. Het evolueerde in die mate dat het in de periode van de godsdiensttwisten noodzakelijk was om de stad opnieuw te versterken, meer bepaald in 1578-1579²⁵. Blijkbaar voldeden op dat ogenblik de oudere versterkingen niet meer of waren ze al

¹⁹ Devos 2008, 218.

²⁰ Devos 2008, 212, 228.

²¹ Devos 2008, 212, 228.

²² Devos 2008, 211-212.

²³ Devos 2015, 165.

²⁴ Devos 2015, 165.

²⁵ Devos 2015, 168-169.

verdwenen want het stadsbestuur laat *vesten ende bollewercken* aanleggen en vraagt hiervoor een financiële ondersteuning aan de Vier Leden van Vlaanderen²⁶.

Het is dus duidelijk dat Ronse vanwege de **troebele tijden in de loop van de 15de en 16de eeuw** verschillende keren versterkt werd. De hypothese is dat deze versterkingen na de periodes van dreiging en gevaar niet meer onderhouden werden, vervielen en wanneer het nodig was opnieuw in ere hersteld werden²⁷. De vraag is hier waar we deze versterkingen moeten situeren en hoe we bijvoorbeeld *par tout le circuit* moeten interpreteren. Wat is in dit opzicht de verhouding tussen de stad (nederzetting rond de huidige markt) en de Vrijheid? Is enkel de stad voorzien van deze omwallingen (verondersteld tracé ter hoogte van de Fabrieksstraat, Oude Vesten en Veemarkt) of lag ook de Vrijheid binnen dit omwald areaal? Deze tweede optie is aannemelijk. Zo is er zelfs sprake van dat het onmiddellijke gebied rond de drie kerken (Sint-Hermes, Sint-Pieters en Sint-Martinus) in het centrum van de Vrijheid in de 16de eeuw ook van fortificaties werd voorzien. Vermoedelijk betreft het hier de kerkhofmuur die deze religieuze complexen omringde en die versterkt werd (*Bolwerken gemaekt, op de nyse van Stads Torens of Forten*)²⁸. In dit opzicht is het weinig waarschijnlijk dat men in de 15de-16de eeuw nog gebruik maakte van de *fosses* en *hayes* rondom de Vrijheid die in het begin van de 14de eeuw vermeld werden. De Vrijheid was in de 15de-16de eeuw langs de westelijke, zuidelijke en oostelijke zijde vermoedelijk al ‘omringd’ door het grondgebied van de stad, de noordelijke zijde vormde echter wel degelijk een reële ‘buitengrens’²⁹. Daarom is het waarschijnlijk dat deze zijde meegenomen is (*par tout le circuit*) in de versterkingen met *vesten ende bollewercken* in de loop van de 15de en 16de eeuw.

De exacte **datering van de grachten** die bij het archeologisch onderzoek tevoorschijn kwamen ter hoogte van de huidige Loozebeek blijft voorlopig onduidelijk. Toch mogen we voor de jongste gracht een datering in de 15de – 16de eeuw vooropstellen. Een bodemkundige analyse van de vulling van deze gracht lijkt te wijzen op een kunstmatig heuvellichaam aan de binnenzijde. De naamgeving en de ligging van de beek wijst inderdaad niet op een natuurlijke beek maar eerder op een gegraven gracht als noordelijke grens van de Vrijheid. Op basis van deze gegevens en de vermelding van de fortificatiewerken te Ronse in de 15de – 16de eeuw kunnen we de archeologische structuren mogelijk in verband brengen met deze versterkingen. De jongste gracht lijkt een oudere fase te vervangen. De oudste gracht is voorlopig moeilijk te interpreteren. Gaat het om een vol- of laatmiddeleeuwse begrenzendende gracht van de Vrijheid en/of de stad? In de jongere fase betreft het waarschijnlijk een vrij imposante gracht voorzien van een wal aan de binnenzijde. Deze gracht was watervoerend en bevatte archeologische vondsten uit de 15de – 16de eeuw. Vermoedelijk geraakte de structuur daarna in onbruik waarbij de gracht verzandde en de het wallichaam in de gracht erodeerde.

7.4. Huisbeek

In proefsleuf 14 kwam op grondplan A, ongeveer 200cm onder het maaiveld, een lineair spoor (PS14-1) tevoorschijn (fig. 40 en 52). Het gaat vermoedelijk om een ‘gracht’ met een donkerbruine puinige vulling (fig. 40 en 41). Het is niet uit te sluiten dat we hier te maken hebben met een **voorloper van de Huisbeek** (vroegere Sluisbeek), die op de postmiddeleeuwse iconografische bronnen (Atlas der Buurtwegen, Popp, Vandermaelen, cfr. bureaustudie) een recht verloop lijkt te kennen in plaats van het huidige geknikte tracé. De vondsten uit de vulling zijn in de postmiddeleeuwse periode (16de – 19de eeuw) te plaatsen: het gaat onder meer om enkele scherven in majolica en faience *fine*, een kamerpot in faience en een kachelpan of kom in witbakkend aardewerk (fig. 42). Dit laat toe om de vulling op het einde van de 18de tot de 19de eeuw te

²⁶ Devos 2015, 167-168.

²⁷ Devos 2015, 170.

²⁸ Devos 2015, 170.

²⁹ Devos 2015, 171, afb. 32.

situieren. De gracht is uitgegraven in een laag (PS14-3) die vermoedelijk tevens in de postmiddeleeuwse periode is te dateren (cfr. *infra*).

Figuur 40: proefsleuf 14 grondplan A (vanuit noorden)

Figuur 41: coupe op PS14-1

Figuur 42: vondsten uit PS14-1

7.5. Bakstenen constructie

In het zuidelijke deel van proefsleuf 10 kwam op ongeveer 52cm onder het maaiveld een bakstenen constructie (PS10-1) tevoorschijn (fig. 43-45 en 52). De structuur heeft een noord-zuid oriëntatie en maakt een hoek van 90° in oostelijke richting. De hoek zelf springt enigszins uit in westelijke richting en lijkt een steunbeer te vormen. De muur is opgetrokken in een incorrect kruisverband, de hoekpartij zelf bestaat eerder uit een staand verband (fig. 43 en 44). De bakstenen hebben een formaat van 23-23,5x11-11,5x5-5,5cm, de kalkmortel is vrij hard en wit van kleur. Het gaat om een fundering, hoewel het bovenste gedeelte, gezien het verzorgde metselwerk, mogelijk reeds de overgang vormt naar het opgaande muurwerk. De constructie bestaat in feite uit twee delen (fig. 45). Het onderste is een fundering met duidelijk mortel op de stenen, de bovenste helft vertoont een ‘getrapt’ profiel³⁰. Hierboven bevindt zich een verzorgder gemetst deel zonder mortel op de stenen. De onderkant van de muur kon niet bereikt worden. Het geheel oogt zeer massief en lijkt deel uit te maken van een **hoekpartij van een grotere structuur**.

³⁰ Deze opbouw vertoont enige gelijkenissen met de constructie van een stadsmuur aangetroffen op De Ham te Oudenaarde (Pede & Klinkenborg 2012, 23-24).

Wat de **datering en de interpretatie** betreft, tasten we grotendeels in het duister. Op een dieper niveau werd duidelijk dat de insteek van de muur een aantal lagen doorsneed, ook deze zijn echter chronologisch moeilijk te plaatsen (volmiddeleeuws?, laatmiddeleeuws?).

De massiviteit van de constructie kan mogelijk wijzen op een verdedigingsselement, hoewel voor deze noordelijke zijde van Ronse geen stedelijke versterkingen met zekerheid gekend zijn uit de historische bronnen (zie bespreking stadsomwallingen te Ronse, 7.3.) De positie van de aangetroffen muur, tussen de Molenbeek en de Loozebeek (en dus binnen de Vrijheid) lijkt minder evident vanuit het oogpunt van een verdedigingsselement. Indien het om een onderdeel van een omvangrijke (lineaire) defensieve structuur zou gaan, zou men naar analogie met andere stadsversterkingen kunnen verwachten dat daarvan ook nog een relict in het stedelijk weefsel zou bestaan. Er zijn evenwel geen aanwijzingen in die richting.

Een ander mogelijk aanknopingspunt vormen de 19de-eeuwse kaarten (Atlas der Buurtwegen, Popp) die op deze locatie een oost-west georiënteerd gebouw weergeven (fig. 46). Op oudere kaarten is dit gebouw niet aanwezig. Het relatief grote baksteenformaat van de aangetroffen muur lijkt een 19de-eeuwse datering echter tegen te spreken. Er blijven dus vragen over de aard van de structuur.

Figuur 43: zicht op PS10-1 (vanuit westen)

Figuur 44: zicht op PS10-1 (vanuit noordwesten)

Figuur 45: zicht op PS10-1 (vanuit noorden)

Figuur 46: aanwezigheid gebouw op de Atlas der Buurtwegen

7.6. Menselijke resten

In proefsleuf 12 en 14 kwamen onverwacht menselijke resten tevoorschijn. In **proefsleuf 14** gaat het om **enkele losse fragmenten**, waaronder een goed herkenbaar dijbeen (fig. 47). Vermoedelijk betreft het hier een verspit stuk in een ophogingslaag (PS14-3) (fig. 52). Bijkomend is in deze laag een stuk van een pijpje, enkele scherven in rood lokaal gedraaid aardewerk en een fragment Siegburgsteengoed aangetroffen. Waarschijnlijk dateert de laag uit de postmiddeleeuwse periode (16de – 19de eeuw) en is het fragment steengoed uit Siegburg als residueel te beschouwen.

In **proefsleuf 12** was de **concentratie van menselijk botmateriaal** hoger. Op grondplan A kwamen een aantal uitgravingen aan het licht, net als een slecht bewaard bakstenen muurtje (PS12-3: 23-23,5x11x5,5cm) (fig. 52). In één (PS12-1) van de uitgravingen waren menselijke beenderen aanwezig (fig. 48 en 52), waaronder verschillende skeletdelen van meerdere individuen. Opmerkelijk was tevens de vondst van houten planken (PS12-2) die waarschijnlijk toebehoorden aan een (of meerdere) grafkist(en) (fig. 48 en 52). Het gaat geenszins om de courante manier van begraven. De menselijke resten noch de houten kistonderdelen liggen in hun oorspronkelijk verband. De vondsten in dit spoor (PS12-1) verraden een postmiddeleeuwse datering, vermoedelijk de late 18de tot 19de eeuw. Hieronder bevinden zich scherven in Westerwaldsteengoed, steengoed met engobe/zoutglazuur, faience, faience *fine* en fragmenten van een kachelpan of kom, vergiet, kan/kruik en een bloempot in rood lokaal gedraaid aardewerk (fig. 49 en 50). Het lijkt er dus op dat enkele graven geruimd werden van hun originele locatie en op deze plaats 'herbegraven' zijn. De meest voor de hand liggende herkomst van de begraving is uiteraard het kerkhof tussen de Sint-Hermes- en Sint-Martinuskerk. Deze begraafplaats werd opgegeven in 1821 en verdween

erna uit het stadsbeeld³¹. Mogelijk zijn hierbij (of nadien) een aantal ruiming en ontgravingen gebeurd. De datering van de archeologische vondsten bij de skeletresten maakt deze interpretatie plausibel.

Figuur 47: menselijke resten in PS14-1

³¹ Devos 2008, 217.

Figuur 48: zicht op de menselijke resten in PS12-1

Figuur 49: vondsten uit PS12-1

Figuur 50: vondsten uit PS12-1

8. ASSESSMENT EN BASISANALYSE VAN DE VONDSTEN EN STALEN

8.1. Vondsten

Het **aardewerk** is grotendeels besproken bij het overzicht van de aangetroffen sporen in functie van de datering ervan. Het gaat bijna uitsluitend om materiaal daterend uit de periode van de volle tot de post-middeleeuwen. Over het algemeen is een vrij sterke fragmentatiegraad en een lage aanwezigheid van diagnostische elementen. Gezien het hier om een vooronderzoek gaat, zijn er geen contexten volledig opgegraven waardoor geen zicht is op het volledige ensemble per context. Dit geldt uiteraard ook voor de overige vondstcategorieën.

Het **bouwmateriaal** kwam tevens grotendeels ter sprake bij het overzicht van de sporen. Het betreft nagenoeg uitsluitend gefragmenteerd dakpanmateriaal van het Romeinse type (*tegula/imbrex*).

Er kwamen enkele fragmenten **glas** tevoorschijn, alle afkomstig van postmiddeleeuwse wijnflessen.

Een fragment **leder** behoorde oorspronkelijk tot een schoenzool en is aangetroffen in een laatmiddeleeuwse context.

Het gevonden **botmateriaal** valt uiteen in drie groepen: dierlijk, menselijk en niet gedetermineerd. Op twee locaties kwamen menselijke resten aan het licht. Enerzijds gaat het mogelijk om verspitte resten (hier horen vermoedelijk enkele niet gedetermineerde losse vondsten bij), anderzijds betreft het waarschijnlijk een 'herbegroving' in de ruime zin van het woord. Hierbij zijn duidelijk verschillende individuen aanwezig. Fysisch antropologisch onderzoek op deze resten behoort tot de mogelijkheden. Er moet wel vermeld worden dat niet alle resten uit de context zijn gerecupereerd. Het overige botmateriaal is ondergebracht bij de dierlijke groep en is afkomstig uit een heterogene groep van sporen. Het is niet volledig uit te sluiten dat er bij de menselijke groep dierlijk materiaal aanwezig is en vice versa.

Een ongedetermineerd, bewerkt fragment **natuursteen** moet hier ook vermeld worden, vermoedelijk gaat het om een fragment bouwmateriaal.

8.2. Stalen

Er zijn enkele **houtstalen** genomen: een *in situ* bewaarde paal, een fragment van een grafkist aangetroffen bij de menselijke resten in proefsleuf 12 en een deel van de vlechtwerkbeschoeiing van de jongste fase van de gracht langs de Loozebeek. Deze zijn geschikt voor een soortdeterminatie en/of staalname voor ¹⁴C-onderzoek. Ook een **houtschoolstaal** uit de oudste gracht langs de Loozebeek komt hiervoor in aanmerking.

Zowel uit de oudste als jongste gracht langs de Loozebeek zijn **pollenstalen** en **bulkstalen** uit verschillende lagen genomen, met het oog op paleo-ecologisch onderzoek. Gezien er in enkele lagen macroscopisch zichtbare organische resten aanwezig waren, kan dit onderzoek eventueel een bijdrage leveren aan het landschappelijke beeld van dit deel van Ronse in de late middeleeuwen.

Materiaal	Aantal	Eenheid	Inventaris	Spoor	Interpretatie
Staalname / Pollenstaal / Pollenbak	1	stuk	1	PS11-12--	Gracht
Staalname / Pollenstaal / Pollenbak	1	stuk	2	PS11-24--	Gracht
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	3	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	3	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	10	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / kachelpan	1	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	1	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	1	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord	1	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Glas / Fles	10	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	1	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / lollepot	1	stuk	81	PS9-1--	Laag-ongedefinieerd
Natuursteen / Constructie bewerkt	1	stuk	82	PS9-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	3	stuk	82	PS9-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / niet gedetermineerd	1	stuk	82	PS9-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	83	PS9-5--	Colluvium
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4	stuk	84	PS9-10--	Laag-ongedefinieerd
Bot / Dierlijk bot	2	stuk	84	PS9-10--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Middeleeuws / Ander aardewerk / Roodbeschilderd Rijnlands (Pingsdorf) / niet gedetermineerd	1	stuk	85	PS9-11--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	86	PS10-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	2	stuk	86	PS10-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	2	stuk	86	PS10-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / koffiekop	1	stuk	86	PS10-3--	Laag-ongedefinieerd
Bot / Dierlijk bot	1	stuk	86	PS10-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	1	stuk	87	PS10-4--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	2	stuk	88	PS10-5--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	1	stuk	88	PS10-5--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	1	stuk	88	PS10-5--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / niet gedetermineerd	1	stuk	88	PS10-5--	Laag-ongedefinieerd
Glas / Niet gedetermineerd	1	stuk	88	PS10-5--	Laag-ongedefinieerd
Staalname / Bouwmateriaal	2	zak	89	PS10-1--	
Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula	2	stuk	90	PS10-9--	Laag-ongedefinieerd
Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula	1	stuk	91	PS10-15--	Greppel
Bouwmateriaal / Niet gedetermineerd	3	stuk	91	PS10-15--	Greppel
Bot / Dierlijk bot	2	stuk	91	PS10-15--	Greppel
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	92	PS11-6--	Colluvium
Bouwmateriaal / Niet gedetermineerd	1	stuk	93	PS11-7--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3	stuk	93	PS11-7--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	93	PS11-7--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	94	PS11-12--	Gracht
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / Tazza	1	stuk	94	PS11-12--	Gracht
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	8	stuk	96	PS11-13--	Gracht
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1	stuk	96	PS11-13--	Gracht
Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd	1	stuk	96	PS11-13--	Gracht
Leder / Schoen / Zool / Niet gedetermineerd	1	stuk	96	PS11-13--	Gracht
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	97	PS11-14--	Gracht
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	98	PS11-14--	Gracht
Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula	1	stuk	99	PS11-19--	Gracht
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	100	PS11-21--	Gracht
Bot / Dierlijk bot	2	stuk	100	PS11-21--	Gracht
Bot / Dierlijk bot	1	stuk	101	PS11-24--	Gracht
Staalname / Houtskoolstaal	1	zak	102	PS11-24--	Gracht
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bloempot	1	stuk	103	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Bot / Menselijk bot	52	stuk	103	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	1	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	2	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	1	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	2	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Bot / Menselijk bot	1	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kan/kruik	1	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / vergiet	1	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	1	stuk	104	PS12-1--	Kuil-ongedefinieerd
Hout / Constructiehout	1	stuk	105	PS12-2--	
Staalname / Bouwmateriaal	1	zak	106	PS12-3--	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	107	PS12-11--	Laag-ongedefinieerd
Bouwmateriaal / Niet gedetermineerd	1	stuk	108	PS12-12--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	2	stuk	109	PS13-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3	stuk	109	PS13-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1	stuk	110	PS13-2--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	1	stuk	111	PS13-12--	Laag-akker
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / kachelpan	5	stuk	112	PS14-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	1	stuk	112	PS14-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / kamerpot	4	stuk	112	PS14-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	1	stuk	112	PS14-1--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	1	stuk	113	PS14-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3	stuk	113	PS14-3--	Laag-ongedefinieerd
Bot / Menselijk bot	1	stuk	113	PS14-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed Siegburg / niet gedetermineerd	1	stuk	114	PS14-3--	Laag-ongedefinieerd
Bot / Dierlijk bot	2	stuk	115	PS14-9--	Laag-ongedefinieerd
Bot / Niet gedetermineerd bot	2	stuk	116	PS14-LV--	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord	7	stuk	117	PS15-3--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	1	stuk	118	PS15-5--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	2	stuk	118	PS15-5--	Laag-ongedefinieerd
Glas / Fles	2	stuk	118	PS15-5--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / bord	1	stuk	118	PS15-5--	Laag-ongedefinieerd
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Industrieel steengoed / niet gedetermineerd	3	stuk	118	PS15-5--	Laag-ongedefinieerd
Glas / Fles	1	stuk	119	PS15-9--	Laag-ongedefinieerd
Hout / Constructiehout	1	stuk	120	PS10-17--	
Staalname / Zeefstaal / Niet gezeefd	1	emmer	121	PS11-12--	Gracht
Staalname / Zeefstaal / Niet gezeefd	1	emmer	122	PS11-24--	Gracht
Staalname / Hout	1	emmer	123	PS11-26--	
Staalname / Hout	1	emmer	123	PS11-26--	

Tabel 1: overzicht van alle vondsten en stalen per spoornummer

9. SYNTHESE

9.1. Synthese van de opgravingsgegevens

Het **projectgebied** tussen de Molenbeek en de Loozebeek bestaat uit twee delen. Het perceel (E917x) achter de voormalige filmzaal Familia was goed toegankelijk, er konden drie proefsleuven aangelegd worden. Net ten westen ervan bevond zich het beboste perceel (E918d en E919c²). Een deel van de bomen en struiken was gerooid, van de overgebleven exemplaren worden een aantal geïntegreerd in de toekomstige parking. Hierdoor was het niet mogelijk om het origineel sleuvenplan aan te houden. In totaal zijn er drie sleuven aangelegd. Op de grens tussen beide percelen is proefsleuf 15 afgegraven.

De proefsleuven tonen een **gefragmenteerd beeld** van het terrein. Aanvankelijk is afgegraven op een vrij ondiep niveau, het was echter snel duidelijk dat het op dit niveau om (sub)recente pakketten (voornamelijk ophogingslagen) ging. Na de aanleg van een testput werd besloten om per proefsleuf minstens één **profielput** aan te leggen. Dit bood de mogelijkheid om plaatselijk de (volledige) archeologische stratigrafie te onderzoeken. Hierbij was het de bedoeling om het **eerste niveau** te bepalen waarop relevante archeologische sporen herkenbaar waren, evenals het niveau van de **moederbodem**. De volledige proefsleuf tot op deze niveaus (soms meerdere meters) verdiepen was vanuit praktisch (grondverzet) en veiligheidsstandpunt geen optie gezien de grote dieptes die bleken uit de testput. Deze **methodiek** had uiteraard een impact op het ‘vatten’ van de archeologische sporen. Veel sporen zijn slechts gedeeltelijk aangesneden en konden vanwege de natte omstandigheden en instortingen van putwanden slechts summier bekeken worden. Hierdoor zijn ruimtelijke en chronologische toewijzingen soms moeilijk te maken.

De aangetroffen sporen vallen in een aantal categorieën onder te verdelen. De eerste betreft een reeks van uitgravingen die we voorlopig interpreteren als **grachten en/of greppels** (fig. 51: lichtblauw). Aangezien veel van deze uitgravingen slechts voor een deel(tje) vrijgelegd zijn, is het niet uitgesloten dat er zich kuilen edm. bij deze categorie bevinden. Figuur 51 geeft een schematisch overzicht van deze sporen. Het gaat geenszins om sporen die alle gelijktijdig in gebruik waren. Verschillende leverden enkele dateerbare vondsten op, deze laten toe om mogelijk één (of een aantal) sporen mogelijk in de volle middeleeuwen te plaatsen. Andere grachten/greppels zijn vermoedelijk aan de late- en post-middeleeuwen toe te wijzen. Hoewel een gracht mogelijk in verband te brengen is met een **perceelsindeling**, vermoeden we voor de meeste structuren een **drainerende functie**. De natte omstandigheden op het terrein tussen de Loozebeek en de Molenbeek spreken voor zich. Ook historische bronnen uit het begin van de 17de eeuw maken gewag van het gebruik als overstromingsgebied en bestempelen het als **‘onbehuisde’ grond**.

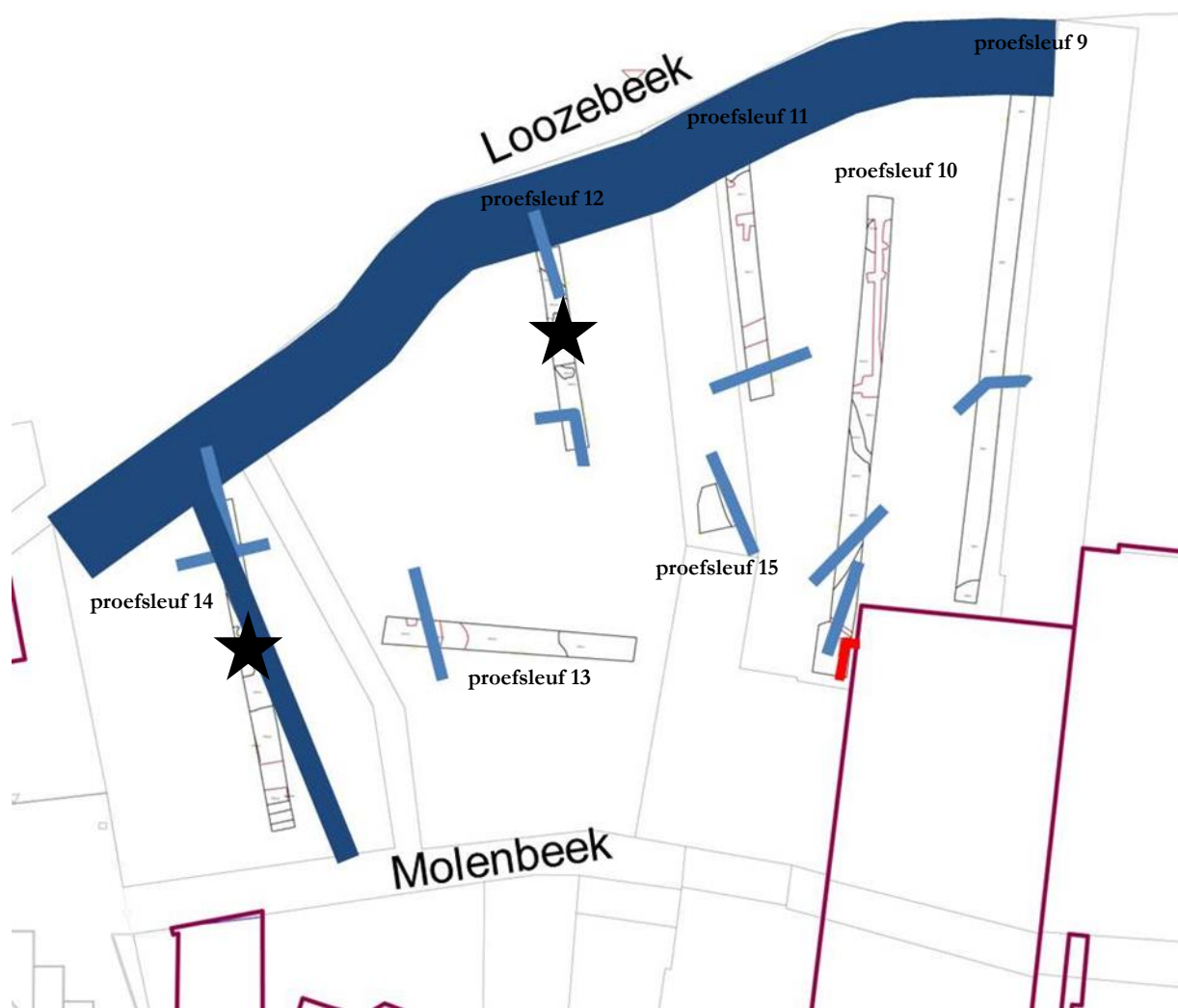
Parallel met de Loozebeek troffen we net ten zuiden ervan een aantal grote uitgravingen aan (fig. 51: donkerblauw). In proefsleuf 11 werd een groot bodemprofiel aangelegd om hierop een beter zicht te krijgen. Hieruit bleek dat het **twee grote grachten** betrof waarbij de zuidelijke structuur oversneden werd door de noordelijke. Deze laatste beschikte over een vlechtwerkbeschoeiing. De bodem van deze structuur bevond zich op bijna 6m onder het huidige maaiveld. Er waren duidelijke fluviale afzettingen aanwezig, daarboven situeerden zich colluviale pakketten. Al deze elementen lijken erop te wijzen dat we hier te maken met de **voorlopers van de huidige Loozebeek**. Dat het hier gaat om een ‘gegraven’ waterloop in plaats van een natuurlijke wordt ook gesuggereerd door de naamgeving van de beek. De exacte **datering van de grachten** blijft voorlopig onduidelijk. Toch mogen we voor de jongste gracht een datering in de 15de – 16de eeuw vooropstellen. Een bodemkundige analyse van de vulling van deze gracht lijkt te wijzen op een kunstmatig heuvellichaam aan de binnenzijde (zuidzijde) van de gracht. De naamgeving en de ligging van de beek wijst inderdaad niet op een natuurlijke beek maar eerder op een gegraven gracht als noordelijke grens van de Vrijheid. Op basis van deze gegevens en de historische vermelding van de fortificatiewerken te Ronse in de 15de – 16de eeuw kunnen we de archeologische structuren mogelijk in verband brengen met deze

versterkingen. Deze jongste fase lijkt een oudere vervangen. De oudste gracht is voorlopig moeilijk te interpreteren. Gaat het om een vol- of laatmiddeleeuwse begrenzendende gracht van de Vrijheid en/of de stad? In de jongere fase betreft het waarschijnlijk een vrij imposante gracht voorzien van een wal aan de binnenzijde. Deze gracht was watervoerend en bevatte archeologische vondsten uit de 15de – 16de eeuw. Vermoedelijk geraakte de structuur in onbruik waarbij de gracht verzandde en de het wallichaam in de gracht erodeerde.

In proefsleuf 14 was een lineair spoor aanwezig dat mogelijk een **voorloper is van de huidige Huisbeek (vroegere Sluisbeek)** (fig. 51: donkerblauw). Het spoor behoort tot de postmiddeleeuwse periode.

Het zuidelijke deel van proefsleuf 10 bracht een **massieve constructie in baksteen** aan het licht (fig. 51: rood). Vermoedelijk betreft het de hoek van een grotere structuur die zich oostwaarts mogelijk nog (deels?) onder de voormalige Familia filmzaal bevindt. Chronologisch zijn er weinig aanknopingspunten, stratigrafisch gezien is de muur ten vroegste in de late middeleeuwen te plaatsen. De massiviteit van de constructie doet denken aan een **verdedigingselement** hoewel uit de historische bronnen geen stadsversterkingen met zekerheid gekend zijn langs de noordelijke zijde van Ronse. De positie van de muur, tussen twee beken (Molenbeek en Loozebeek), is in deze interpretatie misschien ook minder evident. De locatie van de muur lijkt anderzijds ook opvallende gelijkenissen te vertonen met de **hoekpartij van een gebouw** dat op de 19de-eeuwse kaarten te zien is, hoewel de baksteenformaten eerder groot zijn om uit deze periode te dateren.

Proefsleuf 12 en 14 brachten onverwacht enkele **menselijke resten** tevoorschijn (fig. 51: zwart). Het gaat niet om begravingen *stricto sensu* maar eerder om een 'herbegraving' en/of verspit materiaal, uit de postmiddeleeuwse periode. Mogelijk zijn minstens enkele van deze vondsten in verband te brengen met het plaatselijk ruimen van de voormalige begraafplaats tussen de Sint-Hermeskerk en de Sint-Martinuskerk.

Figuur 51: schematisch overzicht van de sporen in het projectgebied
 donkerblauw: voorlopers Loozebeek en Huisbeek (?)
 lichtblauw: greppels en grachten
 rood: bakstenen constructie
 zwart: menselijke resten

proefsleuf	dieptes tov maaiveld (uitgedrukt in m)	TAW dieptes (uitgedrukt in m)
proefsleuf 9		
eerste niveau archeologische sporen (PS9-11)	1,03	30,09
niveau moederbodem	1,72	
proefsleuf 10		
eerste niveau bakstenen structuur (PS10-1)	0,52	30,89
eerste niveau overige archeologische sporen (PS10-9/10)	1,45?	29,8?
niveau moederbodem	1,94	
proefsleuf 11		
eerste niveau archeologische sporen (PS11-7/22)	1,2	29,92
niveau moederbodem	2,1	
proefsleuf 12		
eerste niveau archeologische sporen (PS12-1)	1,97	29,44
niveau moederbodem	3,73?	
proefsleuf 13		
eerste niveau archeologische sporen (PS13-4/6)	3,54	28,66
niveau moederbodem	?	
proefsleuf 14		
eerste niveau archeologische sporen (PS14/1)	2	30
niveau moederbodem	?	
proefsleuf 15		
eerste niveau archeologische sporen (PS15-3)	0,70-0,80	30,2
niveau moederbodem	1,6	

Tabel 2: overzicht van de dieptes van het eerste vastgestelde archeologische niveau en de moederbodem in de proefsleuven

9.2. Evaluatie

9.2.1. Beperkingen van het terreinonderzoek

De specifieke omstandigheden op het terrein doen besluiten dat de **proefsleuvenmethode** enkele moeilijkheden met zich meebracht. De aanwezigheid van ophogings- en/of colluviale pakketten in dit alluviaal gebied zorgde ervoor dat de archeologische sporen meestal pas op een vrij diep niveau van meerdere meters aan het licht kwamen. Een smalle proefsleuf leent zich er niet toe om over de volledige lengte tot een dergelijke diepte af te graven, zowel wat het veiligheids- als praktische aspect (het grote volume aan grondverzet) betreft. Een onderzoek aan de hand van **proefputten** (eventueel in combinatie met proefsleuven en bijhorende profielputten) is in deze omstandigheden mogelijk meer aangewezen. Een proefput biedt het voordeel om bij dergelijke diepe afgravingen met een ‘getrap’ systeem te werken waardoor instortende putwanden deels worden vermeden. Voor de veiligheid en de registratie van de archeologische lagen biedt deze methode ongetwijfeld een voordeel.

9.2.2. Waardering en suggesties

In overleg met de stadsdiensten is het **archeologisch traject** in een vroeg stadium opgestart. Op deze manier kunnen de resultaten van het vooronderzoek in aanmerking genomen worden voor de finalisering van de ontwerpplannen. Zo kan de **impact van de werken** op het archeologische bodemarchief waar mogelijk beperkt worden.

De werken in het projectgebied vallen uiteen in twee delen, de aanleg van een parking enerzijds en de installatie van een bufferbekken anderzijds:

- de (beperkte) bodemingreep bij de **inrichting van de parking** zal wellicht amper een invloed hebben op de archeologische sporen. Voornamelijk de bakstenen muur in proefsleuf 10 komt hierbij in het vizier aangezien deze zich slechts een halve meter onder het maaiveld bevindt (fig. 51 en tab. 2). In dit kader moet evenwel ook het half ondergrondse gedeelte van de voormalige Familia filmzaal net ten oosten van de bakstenen muur vermeld worden. Dit heeft ongetwijfeld voor een verstoring van de muur gezorgd. De bewaringsgraad van de muur onder de Familia gebouwen is echter moeilijk in te schatten, hoewel door de diepe fundering van de muur de kans bestaat dat zijn tracé minstens gedeeltelijk bewaard is gebleven in oostelijke richting.
- bij de werken die zullen gepaard gaan met de aanleg van het **bufferbekken** is de ingreep in de bodem een stuk groter waarbij de kans reëel is dat archeologische sporen zullen geraakt worden, vooral gezien de 'regelmatige' verspreiding van archeologische sporen over het volledige projectgebied (fig. 51 en tab. 2), er zijn met andere woorden geen 'lege' zones.

Als we de aangetroffen sporen terugkoppelen naar de oorspronkelijke **vraagstellingen**, stellen we vast dat de **bakstenen muur in proefsleuf 10** een interessante positie inneemt. Deze constructie kwam enigszins onverwacht tevoorschijn. De chronologie blijft voorlopig onduidelijk, hoewel een postmiddeleeuwse datering het meest voor de hand ligt. Ook de functie van de muur is twijfelachtig, de beschikbare gegevens sluiten niet uit dat de bakstenen constructie in verband te brengen is met een **defensief element**, hoewel deze interpretatie meteen ook vragen oproept (waarom geen historische vermelding?, de minder voor de hand liggende positie tussen twee beken en binnen de contouren van de Vrijheid). De **grachten parallel aan de Loozebeek** zijn mogelijk met een stadsomwalling in relatie te brengen en vertonen enig onderzoekspotentieel. Deze structuren bevinden zich op een aanzienlijke diepte. Aan de **overige delen van het terrein** is waarschijnlijk een **lagere archeologische waarde** toe te kennen. De sporen bestaan uit uitgravingen die we grotendeels als grachten en greppels interpreteren. Het is plausibel dat ze zijn aangelegd (over verschillende historische periodes heen) met het oog op een efficiënte waterhuishouding van de zone tussen de Loozebeek en de Molenbeek. Ook de historische bronnen lijken in die richting te wijzen, het gebied wordt in het begin van de 17de eeuw beschreven als 'onbehuisde' grond. Figuur 28 (kaart 1545-1548) is in dit opzicht bijzonder illustratief, de projectzone is afgebeeld als een overstromingsgebied van beide voornoemde beken. We extrapoleren, onder voorbehoud, deze situatie ook naar eerdere periodes (volle en late middeleeuwen), bijgevolg is er meer dan waarschijnlijk geen bewoning te verwachten. Een verder onderzoek van deze sporen zou wellicht weinig fundamentele kennis bijbrengen over de geschiedenis van dit deel van de Vrijheid.

Waardering en suggesties op basis van de ontwerpplannen (aanvulling op basis van aangereikte gegevens d.d. 11-02-2016):

Figuur 55 en 56 geven de locatie en de diepte weer van de aan te leggen parking en bufferbekkens. Als we dit vergelijken met de gegevens in tabel 2 wordt duidelijk dat er een reële kans bestaat dat bij de werken archeologische niveaus en sporen geraakt worden. De (beperkte) bodemingreep bij de **inrichting van de parking** zal wellicht amper een invloed hebben op de archeologische sporen (enkel PS10-1). De impact van

de **bufferbekkens** is groter, weliswaar verspreid en ruimtelijk beperkt. We maken hierbij de opdeling tussen de zone van de bakstenen muur (PS10-1) en de overige delen van het terrein.

Figuur 55 toont de ligging van een bufferbekken ter hoogte van het vermoedelijke tracé van de **bakstenen muur** onder de zaal Familia. De muur is vanwege de diepe fundering mogelijk nog aanwezig onder de filmzaal. De bakstenen structuur zal vermoedelijk ook tevoorschijn komen net ten westen van de voormalige filmzaal, aangezien de muur zich slechts een halve meter onder het maaiveld bevindt. Daarom kan het aangewezen zijn dat de sloop- en graafwerken in deze zone onder **archeologische begeleiding** gebeuren om de muur verder te registreren en als dusdanig een zicht te krijgen op de functie ervan. Voor de **overige delen van het projectgebied** is het tevens mogelijk dat er archeologische sporen aan het licht komen, meer specifiek in de zone van de bufferbekkens (blauwe zones gelegen tussen de oranje zones van de parkeerplaatsen, fig. 55). De ‘opsplitsing’ van de vier bufferbekkens zorgt echter voor een smalle, ‘fragmentaire’ verstoring. De bufferbekkens situeren zich bovendien telkens in een zone waar reeds een proefsleuf is aangelegd. In die zin zijn de bufferbekkens te beschouwen als grotere proefsleuven waarbij de – mogelijk aanwezige – archeologische sporen slechts over een beperkte ruimtelijke oppervlakte (gedeeltelijke aansnijding en geen aansluitend opgravingsvlak) zouden te onderzoeken zijn. Dit geldt ook voor de zone langs de Loozebeek waar de grachten te verwachten zijn. De geplande bodemverstoringen zijn te beperkt om meer inzicht te krijgen op de aard en fasering van deze structuren. Er is geen ruimtelijk inzicht noch een volledige doorsnede mogelijk. Zoals gezegd zijn de bufferbekkens als grotere proefsleuven te beschouwen. Gezien de methodologische problemen (proefsleuven) die dit oplevert (cfr. *supra*, beperkingen proefsleuvenonderzoek), in combinatie met de relatief lage archeologische waarde die we aan deze overige delen van het terrein toekennen en de grote diepte (soms tot meerdere meters) waarop eventuele archeologische sporen zich manifesteren, maken we hierbij de afweging dat een archeologisch vervolgonderzoek van de zones van de bufferbekkens **weinig bijkomende informatie** ten opzichte van de resultaten van dit vooronderzoek zou opleveren.

9.3. Antwoord op de vooropgestelde onderzoeksvragen zoals geformuleerd in de Bijzondere Voorwaarden

1. Welke bodemopbouw kan tijdens het vooronderzoek vastgesteld worden? Is deze bodemopbouw over het hele terrein gelijkaardig of zijn er lokale verschillen? Welke impact hebben bodemvormende factoren en/of processen gehad op de bewaring van archeologisch erfgoed?

De **bodemopbouw** varieert van proefsleuf tot proefsleuf. De gevolgde methodiek (profielputten, cfr. *supra*) zorgde ervoor dat het vaak moeilijk was om de aangetroffen lagen in de profielen met elkaar in verband te brengen over de verschillende putten heen. Er zijn in vrijwel elke proefsleuf (sub)recente **ophogingspakketten** vastgesteld. Zo was het beboste perceel (E918d en E919c²) recentelijk (tweede helft 20ste eeuw) sterk opgehoogd, wat het hoogteverschil met het perceel (E917x) achter de Familia-gebouwen verklaart. Algemeen heeft deze ophoging (uit verschillende periodes) ongetwijfeld te maken met de specifieke ligging van de terreinen tussen de Loozebeek en Molenbeek. Onder deze pakketten bevinden zich op verschillende niveaus telkens archeologische sporen die hierdoor vrij goed bewaard zijn. In het noordelijke, laagstgelegen deel van het projectgebied is een **colluviumpakket** herkend dat twee grachten afdekte. Door het beperkte ruimtelijke inzicht dat een profielput biedt, was het niet steeds mogelijk om een strikt onderscheid te maken tussen vullingen van sporen, ophogingspakketten en colluviale lagen.

2. Kunnen op basis van vondstmateriaal, oversnijdingen en/of vulling uitspraken gedaan worden over de datering en de onderlinge fasering van de aangetroffen sporen?

Er is met zekerheid een **fasering** op het terrein aanwezig, opnieuw verhindert het beperkte zicht uit de profielputten een doorgedreven chronologische opdeling. Verschillende putten tonen echter aan dat de sporen zich op verschillende niveaus manifesteren waarbij soms duidelijke **oversnijdingen** vast te stellen zijn. Ook de **vondsten** laten toe om verschillende sporen ten opzichte van elkaar te plaatsen. Er zijn aanwijzingen dat de terreinen reeds sinds de volle middeleeuwen (10de – 12de eeuw) tot recent (20ste eeuw) in gebruik waren. Dit verwondert niet gezien het gebied tot de Vrijheid behoort. Er worden sinds de volle middeleeuwen (10de – 12de eeuw) uitgravingen gedaan op het terrein, waarschijnlijk gaat het voornamelijk om grachten en greppels, vermoedelijk met een drainerende/indelende functie. In de 18de – 19de (en vermoedelijk ook 20ste) eeuw hoogt men het gebied aanzienlijk op.

3. Kan voor de vindplaats of voor delen van deze vindplaats het principe van behoud in situ nagestreefd worden, zo ja aan welke randvoorwaarden dient voldaan te worden?

Het archeologische traject is in samenwerking met de stadsdiensten **proactief** opgestart, specifiek met de bedoeling om de resultaten van het archeologisch vooronderzoek af te wachten in functie van de definitieve uitwerking van de ontwerpplannen. In het projectgebied wenst het stadsbestuur een parking met een bufferbekken aan te leggen. In dit opzicht was het van belang om een zicht te krijgen op de aanwezige archeologische sporen en het eerste niveau waarop deze zich manifesteren. Hierbij verwijzen we naar tabel 2 waar we, volgens de huidige stand van zaken, een overzicht per proefsleuf bieden van het **eerste niveau** waarop we archeologische sporen hebben aangetroffen in de profielputten/proefsleuven. We willen wel vermelden dat het niet uit te sluiten is dat nog **bijkomende archeologische niveaus** aanwezig zijn die niet te ‘vatten’ waren in de proefsleuven/profielputten. Deze zijn mogelijk te situeren tussen de verschillende ophogings- en colluviale pakketten.

In het geval van de **parking** gaat het om een **vrij oppervlakkige bodemingreep**. Gezien de relatief grote diepte van de archeologische sporen valt hier amper een impact op de sporen te verwachten (tab. 2). Vooral met de bakstenen constructie in het zuidelijk deel van proefsleuf 10 valt in dit kader rekening te houden. Anders is het voor de **bufferbekkens** die een **aanzienlijke verstoring van de ondergrond** met zich mee brengen waarbij archeologische sporen aan het licht kunnen komen. In de gedeeltes van het projectgebied die buiten de uitgravingen van de bufferbekkens vallen, zullen de archeologische sporen – behalve de bakstenen muur – dus *in situ* bewaard blijven.

4. Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven; wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van deze zones?

De sporen bevinden zich relatief diep waardoor voor de aanleg van de parking en de bufferbekkens vooral rekening dient gehouden te worden met de **bakstenen structuur** in het zuiden van proefsleuf 10 (tab. 2). Het lijkt zinvol dat de zone rondom deze muur en tevens het gedeelte onder de zaal Familia onder archeologische begeleiding wordt afgegraven. Over het volledige projectgebied zijn echter **grachten en greppels** uit verschillende periodes op verschillende niveaus (vermoedelijk sinds de volle middeleeuwen) te verwachten. Aangezien deze aanwezig waren in vrijwel elke profielput mogen we aannemen dat slechts een fractie van deze sporen is aangesneden.

5. Wat is het kennispotentieel van de archeologische vindplaats met betrekking tot de stadsgeschiedenis-onstaansgeschiedenis van Ronse? Welke site-specifieke vraagstellingen kunnen geformuleerd worden bij een vervolgonderzoek?

Over de vroegmiddeleeuwse (en eventueel vroegere) geschiedenis van het projectgebied is niks gekend. Ook het vooronderzoek bracht hiervoor geen aanwijzingen aan het licht. Vermoedelijk sinds de 10de eeuw behoorde deze zone tot de **Vrijheid**, waarbij het deel uitmaakte van de **noordelijke grenszone**. Vanuit de

historische bronnen is echter weinig geweten over dit stuk van de Vrijheid, de focus ligt vooral op de religieuze complexen rondom de Kleine Markt. Een aantal historische documenten maakt gewag van een onbebouwde zone tussen de Molenbeek en de Loozebeek. Een kaart geeft aan dat het minstens sinds de 16de eeuw een laaggelegen terrein was, gedraineerd door grachten. De archeologische bronnen tonen alleszins een ingebruikname van het terrein aan, minstens sinds de late middeleeuwen, waarschijnlijk zelfs tijdens de volle middeleeuwen.

Voorlopig is het zicht op de aard van deze occupatie vrij beperkt. Een interessant element vormt de **bakstenen constructie in proefsleuf 10**, die misschien in verband te brengen is met een defensieve functie. Gaat het hier om een (fragmentair?) deel van een **versterking**? Een nader onderzoek kan mogelijk een nieuw licht werpen op de kennis van de stadsversterkingen van Ronse.

Langs en **net ten zuiden van de Loozebeek** situeren zich **enkele uitgravingen (grachten)** die mogelijk te maken hebben met een omwalling van de Vrijheid. Gelet op de omvang en de diepte van deze structuren kunnen deze grachten slechts oppervlakkig en gedeeltelijk aangesneden worden bij de werken. De geplande bodemverstoringen zijn te beperkt om ten opzichte van het uitgevoerde vooronderzoek meer inzicht te krijgen op de aard en fasering van deze structuren. Er is geen ruimtelijk inzicht noch een volledige doorsnede mogelijk binnen het gabarit van de werken.

De **overige delen van het projectgebied** lijken een **lager archeologisch potentieel** te hebben. De meerderheid van de sporen (grachten en greppels) is waarschijnlijk terug te voeren tot het 'gebruik' van de terreinen als overstromingsgebied, vermoedelijk sinds de middeleeuwen. De aanwezigheid van bewoningssporen op het terrein ligt niet binnen de verwachtingen. De menselijke resten zijn vermoedelijk gerelateerd aan de opgave en/of (gedeeltelijke) ruiming van het kerkhof tussen de Sint-Hermeskerk en de voormalige Sint-Martinuskerk. Een onderzoek van deze sporen zal waarschijnlijk een geringe bijdrage leveren aan de geschiedenis van de Vrijheid.

6. Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke vermoedelijke hoeveelheid?

Een **¹⁴C-onderzoek** van enkele hout(skool)stalen zou een duidelijker licht werpen op de datering van enkele individuele contexten en de algemene chronologische fasering van de site. Er zijn verschillende bulkstalen en pollenstalen van de grachten langs de Loozebeek ter beschikking voor **paleo-ecologisch onderzoek**. Dit kan een beter begrip van het landschappelijk uitzicht in deze noordelijke zone van Vrijheid in de late middeleeuwen opleveren. Een **fysisch antropologisch onderzoek** kan mogelijk een verklaring geven voor de aanwezigheid van de menselijke resten op het terrein.

7. Is er sprake van een grondwaterproblematiek en dienen er maatregelen inzake grondwater of stabiliteit genomen te worden bij een eventueel vervolgonderzoek?

Gezien de ligging van het projectgebied tussen de Loozebeek en de Molenbeek vindt een eventueel vervolgonderzoek best plaats in een droog seizoen. Door de benodigde diepte is een **grondbemaling** onontbeerlijk bij een onderzoek op de locatie van de bufferbekkens.

10. SAMENVATTING

Stad Ronse wenst op de terreinen achter de Familia-gebouwen een parking en een bufferbekken aan te leggen. Op vraag van en in overleg met de stadsdiensten startte SOLVA het **archeologisch vooronderzoek** op. Na de bureaustudie is het terreinwerk, aan de hand van proefsleuven en proefputten, een tweede fase van het vooronderzoek. Het is de bedoeling om rekening te houden met de archeologische resultaten bij de definitieve uitwerking van de ontwerpplannen.

Het gebied maakt vermoedelijk sinds de volle middeleeuwen deel uit van de **Vrijheid** van Ronse, er was dus een grote kans op het aantreffen van archeologische sporen. Het terrein werd onderzocht aan de hand van proefsleuven aangevuld met minimum één profielput per proefsleuf. De specifieke terreinomstandigheden zorgden ervoor dat slechts een **fragmentarisch beeld** van de aanwezige archeologische sporen werd verkregen. Deze vallen in een aantal categorieën onder te verdelen.

In het zuidelijk deel van proefsleuf 10 kwam een **bakstenen constructie** aan het licht. Vooralsnog is het onduidelijk van welke structuur deze muur deel uitmaakt. Een vervolgonderzoek binnen het gabarit van de werken kan mogelijk duidelijkheid brengen.

Afgewogen ten opzichte van de impact van de werken vertonen de overige delen van het terrein minder potentieel. In vrijwel alle proefsleuven kwamen uitgravingen aan het licht die we onder voorbehoud interpreteren als **greppels en grachten**, vermoedelijk vooral met een drainerende en/of indelende functie. Chronologisch gezien zijn de oudste sporen vermoedelijk in de volle middeleeuwen te plaatsen. Stratigrafisch behoren andere waarschijnlijk dan weer tot de late- en postmiddeleeuwse periode. Langs de **Loozebeek** troffen we waarschijnlijk de voorlopers van deze beek aan. De opvulling ervan lijkt uit de laatmiddeleeuwse periode te dateren. Ze hebben mogelijk te maken met een omwalling van de Vrijheid. Verderop het terrein situeert zich tevens een lineair spoor dat we voorlopig interpreteren als een oudere fase (Sluisbeek) van de huidige **Huisbeek**. Sporen van bewoning zijn nagenoeg afwezig op het terrein. Tenslotte kwamen op twee locaties **menselijke resten** aan de oppervlakte. Vermoedelijk gaat het in één van de gevallen om een herbegraving. De meest waarschijnlijke herkomst van deze resten is de voormalige begraafplaats tussen de Sint-Hermeskerk en Sint-Martinuskerk. Een onderzoek van deze voornoemde sporen zal binnen het gabarit van de werken waarschijnlijk een geringe bijdrage leveren aan de geschiedenis van de Vrijheid.

11. BIBLIOGRAFIE

DECONINCK J. 1985. Een onbekende kaart van de vrijheid van Ronse uit 1623, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement Inde* 34, 81-100.

DE GROOTE K. 2008. *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw)*, Relicta Monografieën 1, Brussel.

DEVOS E. 2008. De stedelijke ontwikkeling van Ronse tot circa 1800, met enkele latere uitlopers, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde* 57, 189-264.

DEVOS E. 2015. *Het middeleeuwse Ronse. Een alternatieve geschiedenis*, Ronse.

PEDE R. & CHERRETTÉ B. 2015. *Ronse Centrum Bureaustudie*, SOLVA Archeologie-Rapport 44, Erembodegem.

PEDE R. & KLINKENBORG S. 2012. *Archeologisch onderzoek in een uitboek van de stad: Oudenaarde – De Ham*, onuitgegeven rapport.

VANHOLME N., VERVOORT R., BORGERS K. & GUILLAUME V. 2010. *Archeologisch en historisch onderzoek Mechelen-Arresthuis (prov. Antwerpen). Historisch onderzoek, Archeologisch onderzoek en Materiaalstudie*, Intern VIOE-rapport 09, Brussel.

12. BIJLAGEN

12.1. Handleiding bij het raadplegen van de bijlagen

De bijlagen bij het rapport zijn ingedeeld in een algemene gegevensfiche over het project inclusief trefwoorden, een lijst met overzichtsfoto's, een structuurlijst, een contextlijst, een sporenlijst, een vondstenlijst en een fotolijst op spoorniveau. Tevens wordt een overzicht geboden van uitgevoerd *post-excavation* onderzoek en mogelijkheden voor verder onderzoek.

Deze lijsten worden aangevuld met de afgeleverde vergunningen voor metaaldetectie en prospectie met ingreep in de bodem enerzijds, en de bijzondere voorwaarden waaraan het onderzoek dient te beantwoorden, opgesteld door de bevoegde overheid - het agentschap Onroerend Erfgoed - anderzijds.

We geven hierbij enige duiding met betrekking tot de diverse lijsten in deze bijlage.

De lijsten worden automatisch gegenereerd uit de SOLVA-databank³². In deze databank worden tijdens de opgraving en de rapportage alle data die tijdens een archeologisch project worden gegenereerd, samengebracht. Het gaat hierbij dus zowel om velddata (foto's, plannen, beschrijvingen, relaties tussen sporen, vondsten, ...) als documenten die tijdens de rapportage worden gegenereerd (aardewerktekeningen, informatie over behandeling van materiaal, het archeologisch rapport, diverse laboanalyses, administratief archief zoals vergunningen, bijzondere voorwaarden, ...). In het kader van de rapportage genereert de databank een reeks lijsten zoals gevraagd in de "Minimumnormen voor archeologische registratie en rapportage" en de "bijzondere voorwaarden" bij het concrete project.

Conform de structuur van de databank (zie hoofdstuk methodologie, verwerking) worden de bijlagen hiërarchisch opgebouwd. Alle velddata worden in de databankstructuur op drie niveaus ingedeeld: spoorniveau, contextniveau en structurniveau. We verduidelijken met een voorbeeld.

Onder de noemer '**sporen**' verstaan we het kleinste niveau van notulering, de kleinste eenheid als het ware: bijvoorbeeld een aflijning in een grondplan of een laag in een kuil bij een coupetekening. Dit is het niveau waarop vondsten afzonderlijk worden ingezameld.

Verschillende sporen kunnen toebehoren aan een '**context**': zo vormen verschillende lagen in een kuil samen de context 'kuil'.

Op gelijkaardige wijze kunnen verschillende contexten gegroepeerd worden tot een overkoepelende '**structuur**': diverse paalkuilen behoren bijvoorbeeld toe aan de structuur 'gebouw'.

In de databank, en dus ook in deze bijlagen, worden de velddata volgens vastgestelde thesauruslijsten toegewezen aan de noemers 'sporen', 'contexten' en 'structuren'. Door archeologische begrippen (gebouw, crematiegraf, grafkuil, laag, ...) via een vastgestelde thesauruslijst aan een specifiek niveau toe te wijzen (spoor, context, structuur), bestaat de garantie dat bij bevraging van de databank naar een bepaald archeologisch begrip, effectief ook alle ingevoerde data in de resultatenlijst voorkomt (anders gezegd, we vermijden daardoor dat 'grafkuil' de ene maal bij 'context', en de andere maal bij 'structuur' wordt ondergebracht).

De lijsten in deze bijlage zijn volgens dezelfde hiërarchie opgebouwd. In de bijlage wordt achtereenvolgens een overzicht gebracht van structuren, contexten en sporen. Op deze wijze kan van 'groot' naar 'klein' afgedaald worden in de informatie. Er wordt bovendien met kruisverwijzingen gewerkt: bij structuren staat

³² Zie ook hoofdstuk « Methodologie, Verwerking » aangaande informatie over de SOLVA-databank archeologie.

vermeld uit welke contexten ze zijn opgebouwd, bij contexten staat vermeld uit welke sporen ze zijn opgebouwd. In omgekeerde richting staat bij de sporenlijsten vermeld tot welke context en structuur een spoor behoort, en bij de contextlijst staat vermeld tot welke structuur een context behoort. De structuurlijst bevat dus een overzicht van gerelateerde contexten. De contextlijst bevat een overzicht van gerelateerde structuren (hoger niveau) en sporen (lager niveau), alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De sporenlijst bevat een overzicht van gerelateerde contexten en structuren, alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De gedetailleerde spoorbeschrijvingen zijn uitsluitend in de sporenlijsten zelf terug te vinden. Op elk niveau tot slot staat een interpretatie en zo mogelijk ook een datering vermeld.

Voor de duidelijkheid geven we mee dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context (en dus structuur), evenmin als elke context aan een structuur kan toegewezen worden.

Wat de wijze van nummering betreft, geldt als algemene regel dat contexten en structuren de naam dragen van het spoornummer dat als eerste aan die 'context' (en eventueel bij uitbreiding 'structuur') wordt toegewezen. In een rapport zijn het doorgaans de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die in de tekst de leidraad vormen.

Tot slot enkele bijzonderheden:

Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau.

In het geval dat het een rapportage van een vooronderzoek betreft, worden sporen in principe *niet* aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk.

De enige uitzondering op deze regel wordt gemaakt wanneer bij de verwerking van een vooronderzoek reeds duidelijk is dat de sporen gelegen zijn in een zone die *niet voor verder onderzoek in aanmerking* komt. Dan worden sporen waar mogelijk wel tot contexten gegroepeerd (en worden dus in de databank contexten (en eventueel structuren) aangemaakt). Op deze wijze wordt gegarandeerd dat informatie rond potentiële contexten of structuren niet verloren gaat bij een bevraging van de databank. Een voorbeeld verduidelijkt dit: een geïsoleerde grafkuil, die geen aanleiding geeft tot verder onderzoek, wordt wel als context gedefinieerd in de databank, omdat deze zo ook in de resultatenlijst van een bevraging zal voorkomen. Zoniet zou deze grafkuil voor de databank 'onzichtbaar' worden.

12.2. Lijsten

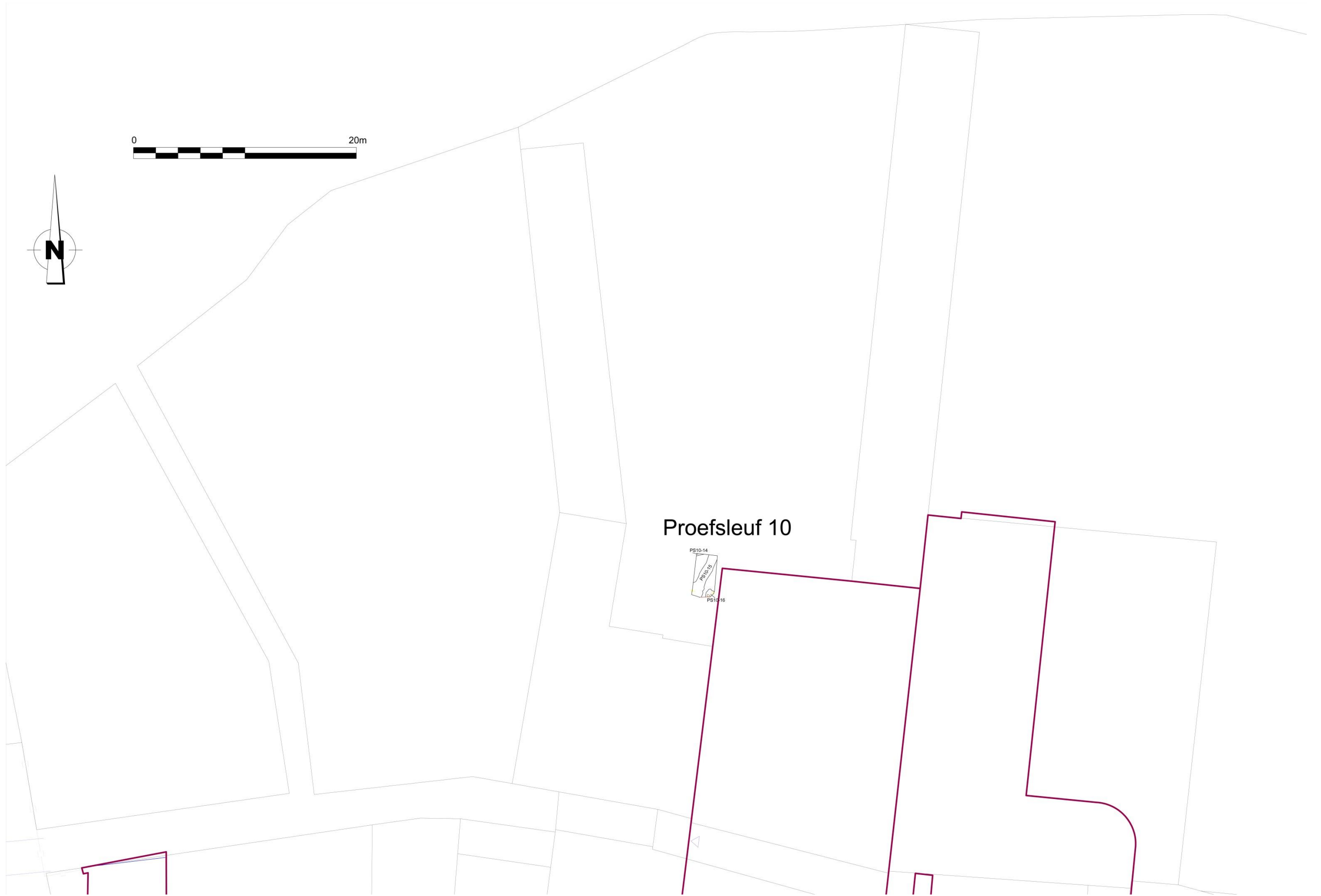
- Gegevensfiche project
- Sporen, met vermelding van de foto's, plannen, vondsten en stalen
- Inventaris vondsten
- Fotolijst
- Vergunning metaaldetectie en prospectie met ingreep in de bodem
- Bijzondere voorwaarden
- Bureaustudie Ronse Centrum (fase 1 en 2)

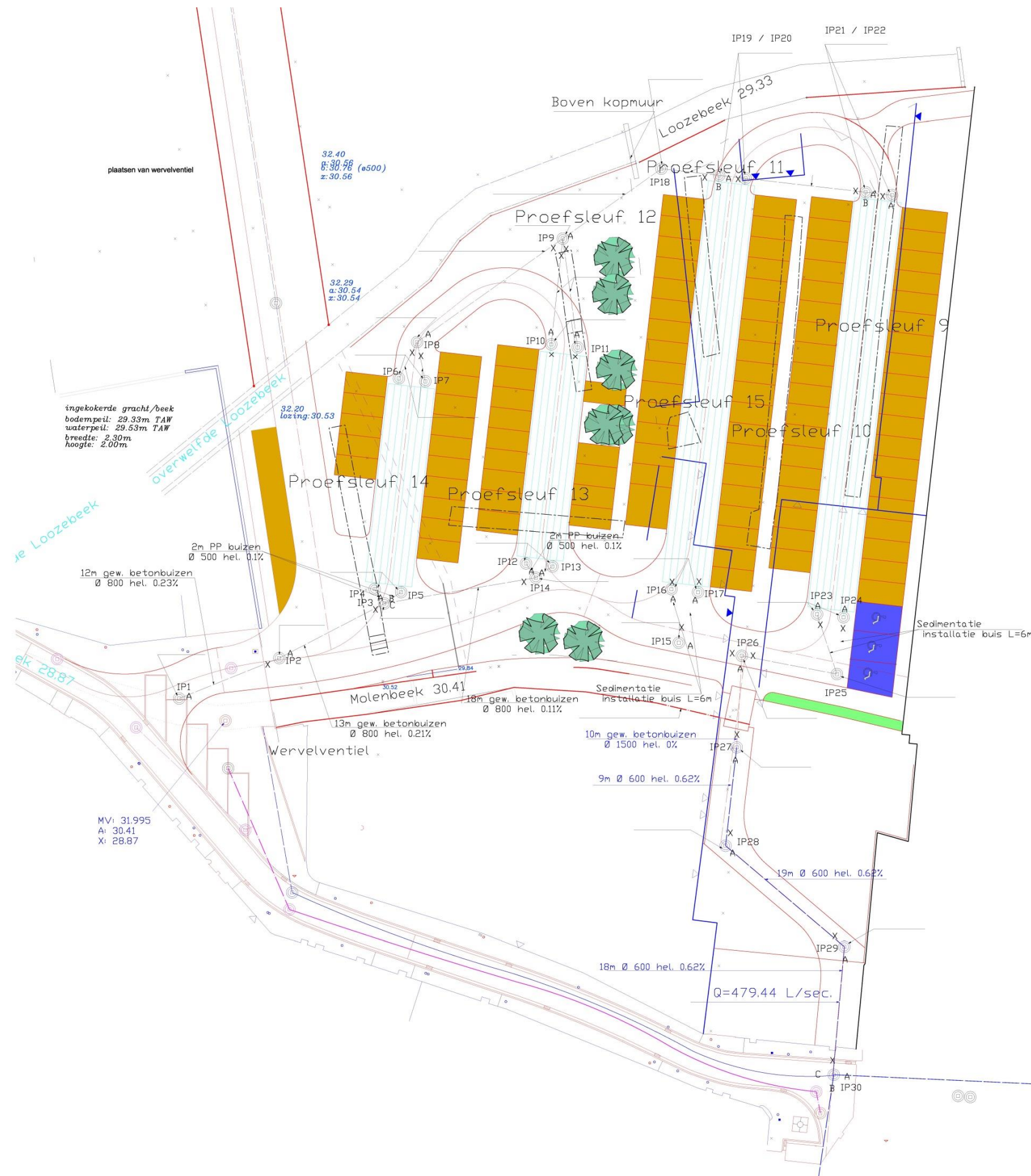
Figuur 52: grondplan A

Figuur 53: grondplan B

Figuur 54: grondplan C

Figuur 55: grondplan parking en buffer (lichtblauw) met inplanting proefsteuven

